

Syftet med denna rapport är
att ge en överblick av
industrins utveckling under
Industriavtalets tid.

Produktion och produktivitet i svensk och västeuropeisk industri 1998-2015

Maj 2017

Facken inom industrin (FI) är samarbeten mellan de fackförbund inom industrin som omfattas av Industriavtalet. De fem förbunden är Sveriges Ingenjörer, Unionen, IF Metall, Svenska Livsmedelsarbetareförbundet samt GS (Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch).

Ytterligare exemplar av rapporten kan beställas på e-postadress: fi.kansli@fikansli.se.
Rapporten finns även att hämta på www.fackeninomindustrin.se

Förord

Facken inom industrin följer kontinuerligt utvecklingen av Sveriges internationella konkurrenskraft. Den här rapporten fokuserar på industrins produktions- och produktivitet utveckling. Det är två viktiga indikatorer på utvecklingen av Sveriges internationella konkurrenskraft.

Rapporten behandlar perioden 1998-2015, de första 18 åren med Industriavtal. I rapporten jämförs utvecklingen i svensk industri med utvecklingen i ett antal andra västeuropeiska länder. Utvecklingen beskrivs dels över hela tidsperioden och dels uppdelat på tre delperioder.

Beskrivningen av svensk industris produktions- och produktivitet utveckling har emellanåt skapat debatt och väckt frågor om olika källors användbarhet, metoder och begrepp. I denna rapport används enbart nationalräkenskaperna som källa. En annan statistikkälla som kan användas för att beskriva och analysera industriproduktionens utveckling är industriproduktionsindex (IPI). IPI¹ är en konjunkturindikator, som är användbar för att bedöma industriproduktionens utveckling på kort sikt. För att beräkna produktivitet och/eller följa industriproduktionens utveckling över en längre period är vår bedömning att nationalräkenskaperna är den bästa källan.

Vid internationella jämförelser uppstår ytterligare problem. Det gäller även om man använder de mest vedertagna måtten. Mot den bakgrunden, och utifrån ambitionen att göra en så bra jämförelse som möjligt, beskrivs produktionens och produktivitetens utveckling i såväl löpande som fasta priser och i gemensam valuta. Vår uppfattning är att ett sådant angreppssätt breddar analysen och tillför ytterligare kunskap om utvecklingen.

I denna rapport används genomgående begreppet industrin. Med det avses tillverkningsindustrin (C10 - C33 enligt SNI 2007) om inte annat anges. Det hade varit önskvärt att ta med också industrinära delar av företagstjänster men det har inte varit möjligt.

Oavsett alla mättekniska problem finns en stor efterfrågan på information om industrins produktions- och produktivitet utveckling. Förhoppningsvis svarar denna rapport åtminstone delvis mot detta behov. Rapporten är utarbetad av Martina Aksberg, omvärldsanalytiker vid Facken inom industrins kansli. Sara Andréasson, assistent på FI kansli, har bidragit med bearbetning av text och layout. Rapporten finns på Facken inom industrins hemsida, www.fackeninomindustrin.se. En tryckt version kan beställas från fi.kansli@fi-kansli.se.

Göran Nilsson
Kanslichef
Facken inom industrin

¹ Under senare år har en del metodförändringar gjorts av SCB beträffande beräkningar av IPI. Från maj 2017 avser SCB att publicera ett Produktionsvärdeindex (PVI) för gruv- och tillverkningsindustrin. Det kommer att, utöver vad som idag finns med i IPI, omfatta tjänsteverksamhet och handel inom industrin.

Innehåll

Sammanfattning.....	4
Inledning.....	5
1. Industriproduktion.....	6
1.1 Produktion i löpande priser	6
1.2 Produktion i fasta priser	6
1.3 Produktion i löpande och fasta priser	7
1.4 Produktion i löpande priser i delperioder	8
1.5 Produktion i fasta priser i delperioder	9
1.6 Sammanfattning	10
2. Priser	11
2.1 Tillverkningsindustrins förädlingsvärdepriser	11
2.2 Konsumentprisindex	11
2.3 Förädlingsvärdepriser och konsumentprisindex	12
2.4 Förädlingsvärdepriser och konsumentprisindex under delperioder	13
2.5 Sammanfattning	15
3. Arbetade timmar och sysselsatta i industrin	16
3.1 Arbetade timmar	16
3.2 Sysselsatta	16
3.3 Arbetade timmar och sysselsatta	17
3.4 Arbetade timmar och sysselsatta i delperioder	18
3.5 Sammanfattning	20
4. Industrins produktivitet.....	21
4.1 Produktivitetens utveckling 1998-2015	21
4.2 Produktivitetens utveckling i delperioder	21
4.3 Produktivitetsnivå 1998	22
4.4 Produktivitetsnivå 2015	23
4.5 Produktivitetsnivå 1998 och 2015	23
4.6 Sammanfattning	24
5. Förädlingsvärde och arbetskraftskostnad per timme.....	25
5.1 Industrins förädlingsvärde per timme mätt i löpande priser 1998-2015	25
5.2 Arbetskraftskostnad per timme 1998-2015	25
5.3 Förädlingsvärde och arbetskraftskostnad per timme	26
5.4 Förädlingsvärde per timme i löpande priser i delperioder	26

5.5 Arbetskraftskostnad per timme i delperioder	27
5.6 Sammanfattning	28
6. Industriproduktion i gemensam valuta	29
6.1 Inledning	29
6.2 Växelkurser	29
6.3 Produktion i gemensam valuta, 1998-2015	30
6.4 Produktion i gemensam valuta under delperioder	31
6.5 Förädlingsvärde per timme i gemensam valuta	32
6.6 Sammanfattning	35
7. Avslutande jämförelser	36
7.1 Inledning	36
7.2 Produktions- och produktivitetens utveckling 1998-2015	36
7.3 Produktions- och produktivitetens utveckling under delperioder	37
7.4 Svensk produktions- och produktivitetens utveckling	40
7.5 Sveriges andel av Västeuropas industriproduktion	41
7.6 Sammanfattning	42
Bilaga A – Källor och definitioner	43
Bilaga B - Mått på produktion och produktivitet	45

Sammanfattning

I denna rapport behandlas svensk och västeuropeisk tillverkningsindustri mellan åren 1998 och 2015. Under denna period har svensk industri sammanfattningsvis haft en god utveckling i förhållande till Västeuropa och Tyskland. I likhet med övriga Västeuropa har sysselsättningen inom industrin förvisso minskat över tid, men å andra sidan har såväl produktionen som produktiviteten utvecklats positivt, sett över hela perioden.

Särskilt gynnsam var utvecklingen under Industriavtalets första decennium, 1998-2007. Under denna period var utvecklingen i svensk tillverkningsindustri avsevärt bättre än i Västeuropa och Tyskland, särskilt mätt i fasta priser. Därefter följde en nedgång där svensk produktion i samband med finanskrisen, 2008-2012, utvecklades sämre än västeuropeisk och framförallt tysk produktion. Med Tyskland exkluderat från Västeuropa utvecklades dock produktionen i Sverige i likartad takt som i Västeuropa. Med avseende på produktivitetens utvecklingen låg Sverige i stort sett i nivå med Västeuropa mätt i såväl fasta som löpande priser. Under perioden 2013-2015 uppvisade Sverige bättre utveckling än Västeuropa av både produktion och produktivitet mätt i löpande priser. Mätt i fasta priser ökade produktiviteten snabbast i Sverige, medan produktionen ökade i likartad takt som i Västeuropa men långsammare än i Tyskland.

Sett över hela perioden, 1998-2015, sjönk de svenska förädlingsvärdepriserna. Denna negativa utveckling av de svenska förädlingsvärdepriserna kan framförallt hänföras till perioden 1998-2007, då produktionen ökade i avsevärt snabbare takt mätt i fasta än i löpande priser. Under samma period hade de västeuropeiska förädlingsvärdepriserna en positiv utveckling. Vid perioden omkring finanskrisen vände utvecklingen och de svenska förädlingsvärdepriserna fick positiv utvecklingstakt. Under den sista perioden, 2013-2015, höjdes utvecklingstakten ytterligare och de svenska förädlingsvärdepriserna ökade avsevärt snabbare än de västeuropeiska och tyska.

Liksom i Västeuropa överlag har sysselsättningen och de arbetade timmarna minskat i Sverige över tid. Sett över hela perioden, 1998-2015, minskade antalet arbetade timmar med 1,3 procent per år och antalet sysselsatta med 1,2 procent per år. Den minskade arbetstiden kan därmed huvudsakligen hänföras till en minskning av arbetskraften i industrin snarare än till en minskning av arbetstiden per anställd. Under samma period hade Västeuropa en likartad utveckling som Sverige, där förändringen av antalet sysselsatta i stort sett gick hand i hand med förändringen av antalet arbetade timmar. Tyskland avviker från övriga Västeuropa i samband med och efter finanskrisen, där utvecklingen var mer positiv med avseende på antalet arbetade timmar och anställda.

Över tid har, under perioden 1998-2015, en allt större andel av produktionen i Västeuropa genomförts i Sverige, medan antalet arbetade timmar i har utgjort en relativt konstant andel av det totala antalet arbetade timmarna i Västeuropa. Sverige har således ökat sin produktion och produktivitet i snabbare takt än Västeuropa.

För ytterligare fördjupning i rapportens huvudslutsatser följer efter vart och ett av kapitlen en mer detaljerad sammanfattning i punktform.

Inledning

I denna rapport behandlas industrins utveckling i Västeuropa under perioden 1998-2015. Rapporten har två huvudsakliga målsättningar. Den ena är att undersöka den svenska industrins utveckling över tid och den andra är att jämföra utvecklingen i svensk industri med industrins utveckling i övriga Västeuropa.

Rapporten inleds med en genomgång av industriproduktionens utveckling över tid. Därefter undersöks förädlingsvärdeprisernas utveckling och jämförelse görs med utvecklingen av konsumentprisindex. I det efterföljande kapitlet studeras hur de arbetade timmarna och antalet sysselsatta inom industrin har förändrats över tid. Med kapitlen kring produktionens och de arbetade timmarnas utveckling som bakgrund redovisas därefter produktivitetsutvecklingen. Därefter presenteras utvecklingen av förädlingsvärde per timme mätt i löpande priser och jämförelse görs med arbetskraftskostnadens utveckling per timme. I det efterföljande kapitlet behandlas utvecklingen av industriproduktionen och industriproduktionen per timme på nytt, men denna gång där produktionsvärdet i samtliga länder beräknats med svenska kronor som gemensam valuta. Slutligen görs en sammanfattande analys av resultaten.

I rapporten ges särskilt fokus åt Sverige, Tyskland och Västeuropa i sin helhet, och för dessa görs analyser av utvecklingen under de tre delperioderna 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015. För resterande, i rapporten ingående, länder redovisas endast utvecklingen sett över hela perioden 1998-2015. För att beskriva produktionens utveckling används tre olika mått på förädlingsvärde; mätt i löpande priser, fasta priser samt i löpande priser med svenska kronor som gemensam valuta. En utförlig beskrivning kring de olika måtten och fördelen med vart och ett av dem ges i Bilaga B. I bilagan diskuteras även begränsningar med de olika måtten och därmed rapportens resultat.

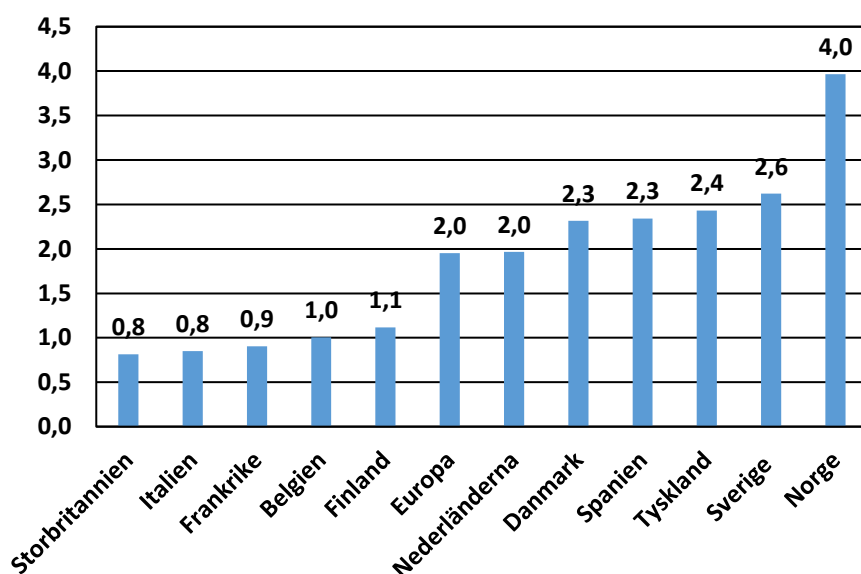
Dataunderlaget för den västeuropeiska industrin är hämtat från Conference Board, som i sin tur samlat in uppgifterna från de ingående ländernas nationalräkenskaper. För Sverige har Konjunkturinstitutets prognosdatabas använts som underlag.

1. Industriproduktion

1.1 Produktion i löpande priser

I diagram 1.1 redovisas industriproduktionens utveckling mätt i löpande priser under perioden 1998-2015. Från Industriavtalets början till och med 2015 var den årliga utvecklingen av den svenska industriproduktionen 2,6 procent per år enligt Konjunkturinstitutet²(KI). Den svenska ökningstakten följs tätt av ökningstakterna i Tyskland, Spanien och Danmark, som samtliga i genomsnitt uppvisat produktionsökningar på över 2,3 procent per år. Den årliga utvecklingen av industriproduktionen i Västeuropa³ (KIX⁴-sammanvägt), mätt i löpande priser, var två procent under perioden. I Norge ökade industriproduktionen snabbast med fyra procent per år mellan 1998 och 2015. Den långsammaste utvecklingen återfinns i Storbritannien, Italien, Frankrike, Belgien och Finland som samtliga haft en årlig ökning av industriproduktionen med 1,1 procent eller lägre mätt i löpande priser.

Diagram 1.1 Produktionsutveckling i tillverkningsindustrin i löpande priser 1998-2015, procent per år

1.2 Produktion i fasta priser

Räknat i fasta priser, det vill säga justerat för prisförändringar, ser utvecklingen annorlunda ut. I diagram 1.2 presenteras industriproduktionens årliga utveckling 1998-2015 mätt i fasta priser. Sammantaget under hela perioden uppvisade Sverige den snabbaste industriproduktionsökningen bland de västeuropeiska länderna, med 2,9 procent per år. Det är en procentenhets högre ökningstakt än Finland som med 1,9 procent per år hade den näst snabbaste

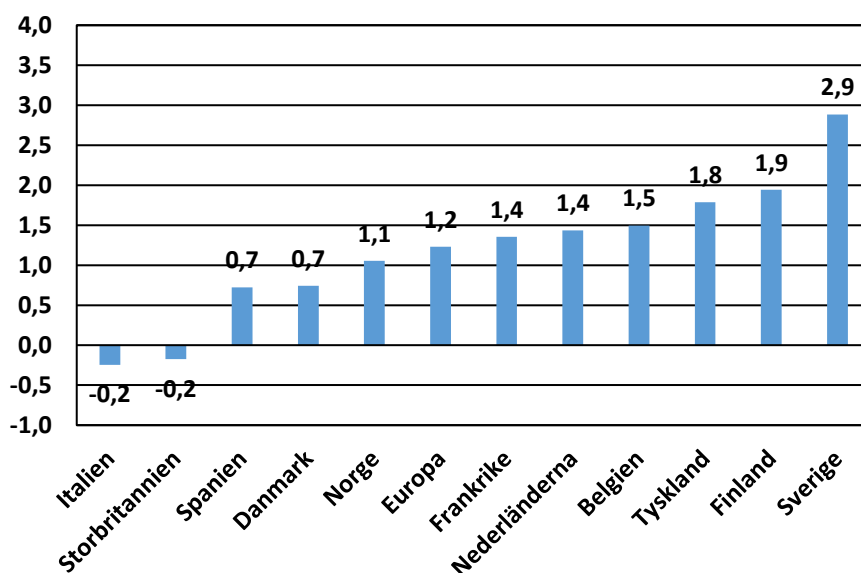
² I underlaget från Konjunkturinstitutet, KI ingår, i denna rapport genomgående förutom tillverkningsindustrin även mineralutvinnings- och gruvinindustrin. Detta skiljer sig från underlaget från Conference Board, där endast tillverkningsindustrin omfattas.

³ Med Västeuropa avses följande länder: Belgien, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Spanien, Tyskland, Danmark, Norge och Storbritannien.

⁴ KIX-vikter för olika länder tas fram av Konjunkturinstitutet och baseras på ländernas handel med Sverige vad gäller bearbetade varor och råvaror och länders betydelse som konkurrent på Sveriges exportmarknader. Produktionsutvecklingen i Västeuropa mätt med KIX-index väger således samman produktionstillväxten i Västeuropa med hänsyn till ländernas betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige.

utvecklingen, tätt följt av Tyskland med 1,8 procent per år. Resterande Västeuropeiska länder hade samtliga en ökningstakt på högst 1,5 procent per år. Den genomsnittliga årliga ökningen av industriproduktionen i Västeuropa var 1,2 procent. Den svagaste utvecklingen uppvisade Storbritannien och Italien, med en minskning av produktionen med 0,2 procent årligen under perioden 1998-2015.

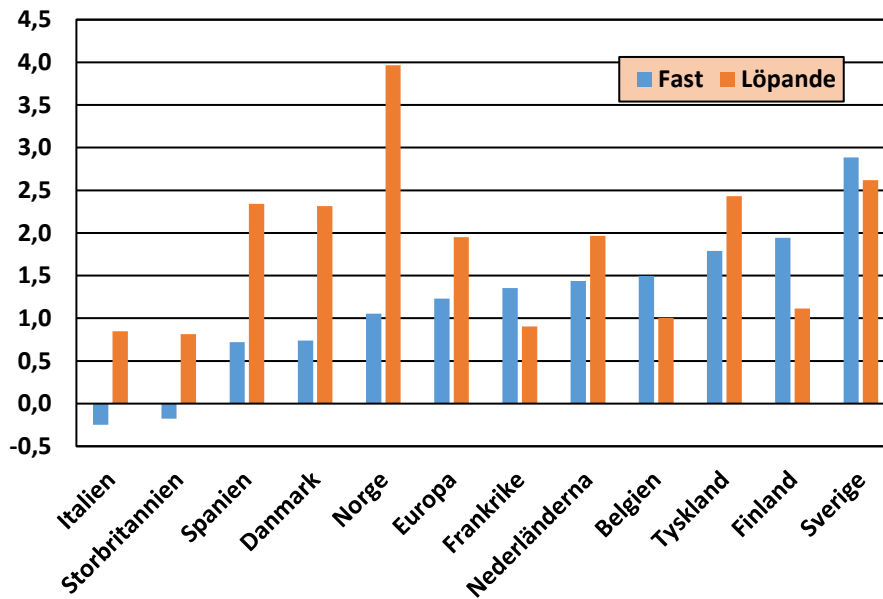
Diagram 1.2 Produktionsutveckling i tillverkningsindustrin i fasta priser 1998-2015, procent per år

1.3 Produktion i löpande och fasta priser

I diagram 1.3 redovisas produktionsutvecklingen enligt de två mätmetoderna bredvid varandra. Jämförelse visar att Sverige hade snabbare utveckling mätt i fasta än i löpande priser under perioden. Att utvecklingen har varit snabbare räknat i fasta priser innebär att priserna har fallit. Motsvarande utveckling ses i Finland, Belgien och Frankrike, som på samma sätt haft en snabbare utveckling mätt i fasta priser än i löpande. I övriga Västeuropeiska länder har produktionen räknat i löpande priser ökat i snabbare takt än räknat i fasta priser. Särskilt anmärkningsvärd är utvecklingen i Norge, där den årliga ökningen mätt i löpande priser varit 2,9 procentenheter högre än utvecklingen mätt i fasta priser. På liknande sätt uppvisar Danmark och Spanien kraftiga skillnader mellan produktionsutvecklingen beräknad i fasta och löpande priser.

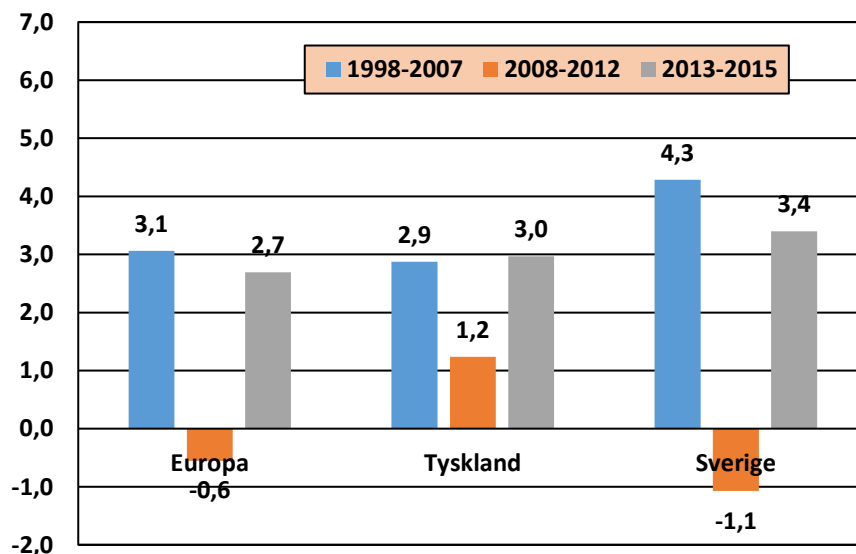
Diagram 1.3 Produktionsutveckling i tillverkningsindustrin i löpande och fasta priser 1998-2015, procent per år

1.4 Produktion i löpande priser i delperioder

Produktionsutvecklingen har varierat över tid under perioden 1998-2015. I diagram 1.4 presenteras utvecklingen i löpande priser under delperioderna 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015 för Sverige, Västeuropa i sin helhet och Tyskland, som är Sveriges viktigaste handelspartner. Under Industriavtalets första decennium ökade den svenska industriproduktionen med 4,3 procent per år. Den tyska industrin utvecklades med 2,9 procent per år under samma period. Sammanvägt för hela Västeuropa ökade industriproduktionen mätt i löpande priser med 3,1 procent per år under perioden 1998-2007. Endast Finland, Norge och Spanien låg över Sverige i industriproduktionsutveckling under perioden.

Diagram 1.4 Produktionsutveckling i tillverkningsindustrin i löpande priser 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015, procent per år

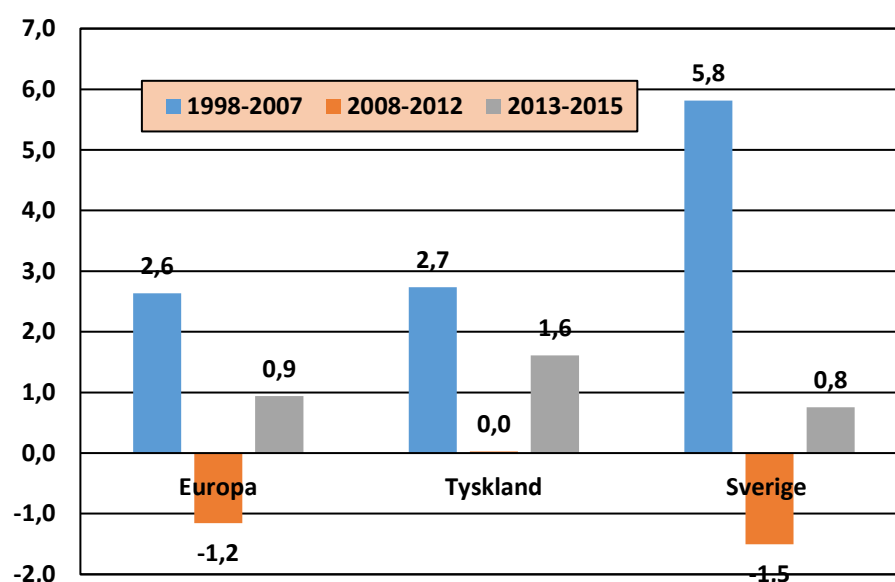

Under perioden omkring finanskrisen var utvecklingen negativ i Västeuropa överlag. I Sverige minskade industriproduktionen med 1,1 procent per år mellan åren 2008 och 2012. I Västeuropa i sin helhet minskade produktionen i genomsnitt med 0,6 procent årligen. Endast Storbritannien och Tyskland upprätthöll positiv produktionsutveckling under åren kring finanskrisen, mätt i löpande priser. I Tyskland ökade produktionen i genomsnitt med 1,2 procent per år under perioden. Den senaste perioden, 2013-2015, hade svensk industri återigen positiv utveckling. Utvecklingen började närma sig nivån före finanskrisen mätt i löpande priser⁵, och var i genomsnitt 3,4 procent per år under perioden, vilket är bland de högsta ökningstakterna i Västeuropa. Endast Norge och Danmark hade högre utvecklingstakt. Genomsnittet i Västeuropa under perioden 2013-2015 var 2,7 procent och i Tyskland 3 procent, mätt i löpande priser.

1.5 Produktion i fasta priser i delperioder

I diagram 1.5 redovisas utvecklingen av industriproduktionen uppdelat på motsvarande perioder och länder, räknat i fasta priser.

Diagram 1.5 Produktionsutveckling i tillverkningsindustrin i fasta priser 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015, procent per år

Mätt i fasta priser hade Sverige under perioden 1998-2007 en utveckling på 5,8 procent per år. Bland de Västeuropeiska länderna hade endast Finland snabbare utvecklingstakt under perioden. Den genomsnittliga ökningstakten i Västeuropa var 2,6 procent per år. I Tyskland var utvecklingstakten 2,7 procent mätt i fasta priser. Under denna period ökade industriproduktionen snabbare mätt i löpande än i fasta priser i både Tyskland och Västeuropa i sin helhet. Den svenska industriproduktionen ökade däremot snabbare mätt i fasta än i löpande priser och drevs därmed mer av ökad produktionsvolym än av prisökningar.

Under perioden kring finanskrisen, 2008-2012, var produktionsutvecklingen negativ för såväl Sverige som Västeuropa i sin helhet. I Sverige minskade industriproduktionen med 1,5 procent per år och i Västeuropa i sin helhet minskade utvecklingen med 1,2 procent per

⁵ Ej säsongrensade och kalenderkorrigerade värden.

år. I Tyskland stod produktionstakten stilla. Den varken ökade eller minskade under perioden mätt i fasta priser.

Mätt i fasta priser var Sveriges industriproduktionsökning 0,8 procent per år under perioden 2013-2015. Det är en liknande utvecklingstakt som genomsnittet i Västeuropa som var 0,9 procent per år. Tyskland hade den snabbaste ökningstakten i Västeuropa med 1,6 procent per år. Under denna period ökade industriproduktionen i snabbare takt mätt i löpande priser än i fasta i både Tyskland, Sverige och Västeuropa.

1.6 Sammanfattning

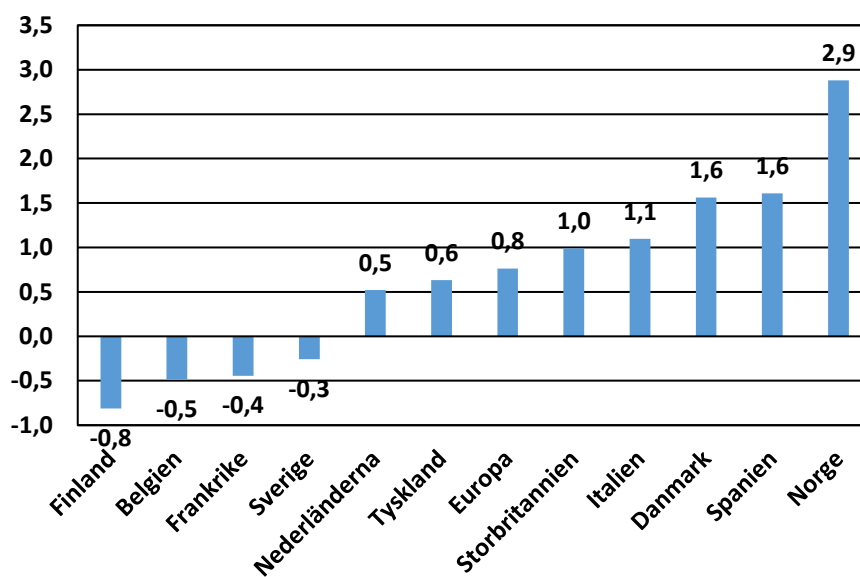
- Mätt i löpande priser ökade den svenska industriproduktionen med 2,6 procent per år under perioden 1998-2015, vilket var näst snabbast i Västeuropa. Under samma period hade Tyskland en utveckling om 2,4 procent per år. Den västeuropeiska produktionen ökade med två procent årligen.
- Mätt i fasta priser ökade den svenska industriproduktionen snabbast i Västeuropa under perioden 1998-2015, med 2,9 procent årligen. I Västeuropa i sin helhet var ökningstakten 1,2 procent och i Tyskland 1,8 procent per år.
- Under den första perioden, 1998-2007, hade Sverige drygt en procentenhets högre ökningstakt än Västeuropa och Tyskland mätt i löpande priser och drygt tre procentenheters snabbare ökningstakt mätt i fasta priser.
- Vid perioden omkring finanskrisen, 2008-2012, avtog produktionen mätt i fasta och löpande priser i såväl Sverige som i Västeuropa, där svensk produktion avtog i något snabbare takt än västeuropeisk. I Tyskland stod produktionsutvecklingen stilla mätt i fasta priser och hade en svagt positiv utveckling mätt i löpande priser.
- Under perioden 2013-2015 hade svensk industriproduktion en ökningstakt om 3,4 procent mätt i löpande priser. Det är knappt en procentenhets lägre ökningstakt än under perioden före finanskrisen och högre än den västeuropeiska ökningstakten.
- Mätt i fasta priser var den svenska ökningstakten avsevärt långsammare, 0,8 procent per år mellan åren 2013 till 2015. Den svenska utvecklingen mätt i fasta priser under perioden 2013-2015 är i linje med den västeuropeiska, men långsammare än den tyska.

2. Priser

2.1 Tillverkningsindustrins förädlingsvärdepriser

Förädlingsvärdepriset⁶ beräknas som kvoten mellan förädlingsvärdet mätt i löpande och fast pris. I diagram 2.1 presenteras förädlingsvärdeprisernas utveckling i tillverkningsindustrin i Västeuropa under perioden 1998-2015. Utslaget på hela perioden sjönk de svenska förädlingsvärdepriserna med 0,3 procent per år. Endast Frankrike, Belgien och Finland hade lägre ökningstakt bland de Västeuropeiska länderna. I Västeuropa i sin helhet ökade förädlingsvärdepriserna årligen med 0,8 procent. Den snabbaste utvecklingen återfinns i Norge där ökningstakten var 2,9 procent per år.

Diagram 2.1 Utveckling av förädlingsvärdepriser i tillverkningsindustrin 1998-2015, procent per år

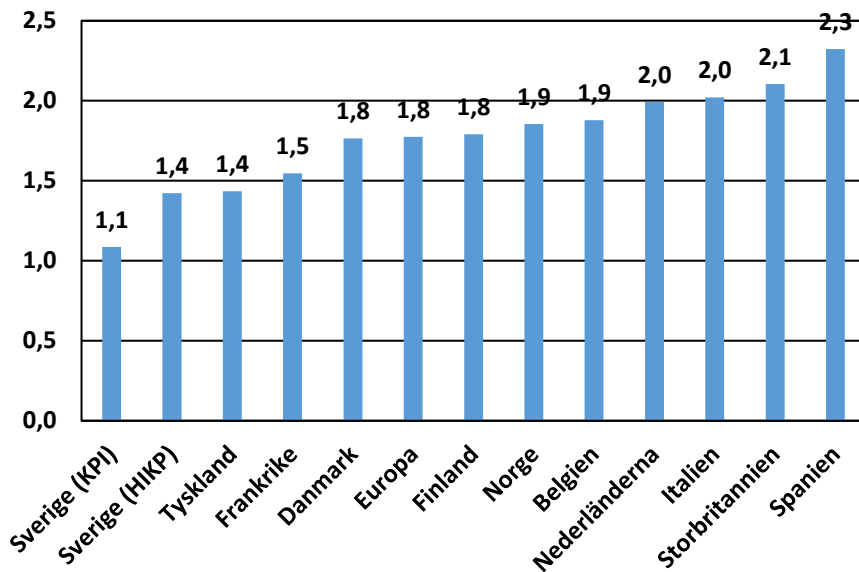
2.2 Konsumentprisindex

I diagram 2.2 redovisas utvecklingen av konsumentprisindex (KPI) i de Västeuropeiska länderna mellan åren 1998 och 2015. Under perioden hade KPI en, i genomsnitt, positiv årlig utveckling i samtliga länder. Sverige hade den långsammaste ökningstakten med 1,1 procent per år. Mätt i harmoniserat konsumentprisindex, HIKP⁷, som är det vedertagna inflationsmättet i Europa, var den svenska inflationen 1,4 procent per år under perioden. I Västeuropa i sin helhet var den sammanvägda årliga utvecklingen 1,8 procent. Spanien hade den snabbaste ökningstakten med 2,3 procent per år under perioden 1998-2015.

⁶ Läs mer om förädlingsvärdeprisets definition i Bilaga A.

⁷ Läs mer om HIKP i Bilaga A.

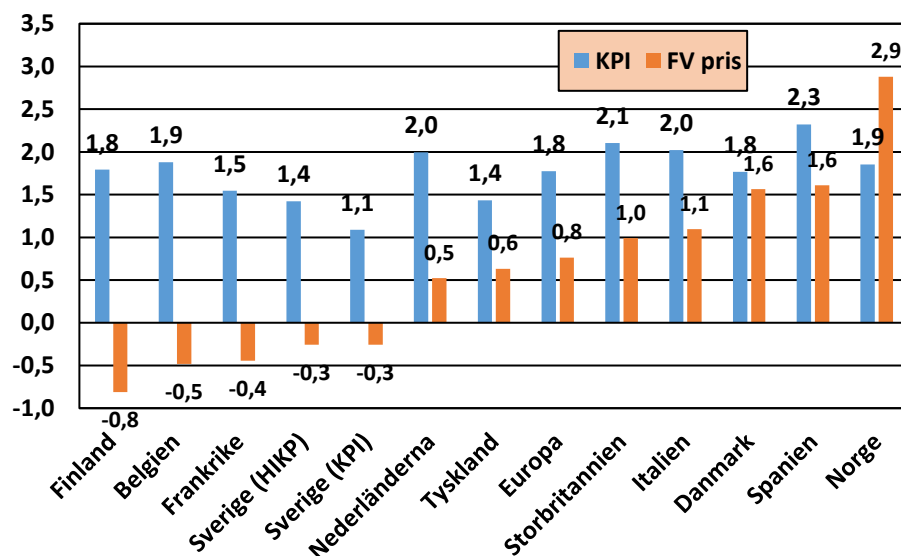
Diagram 2.2 Utveckling av konsumentprisindex 1998-2015, procent

2.3 Förädlingsvärdepriser och konsumentprisindex

I diagram 2.3 presenteras utvecklingen av KPI och tillverkningsindustrins förädlingsvärdepriser i samma diagram. Det förefaller inte finnas något tydligt samband⁸ mellan företagens förädlingsvärdepriser och konsumentprisindex. Medan de svenska industriföretagens priser sjönk under perioden ökade konsumentpriserna med i genomsnitt 1,1 procent årligen mätt i KPI och 1,4 procent årligen mätt i HIKP. Under perioden 1998-2015 ökade konsumentprisindex i snabbare takt än förädlingsvärdepriserna i samtliga västeuropeiska länder utom Norge.

Diagram 2.3 Utveckling av förädlingsvärdepris och konsumentprisindex 1998-2015, procent per år

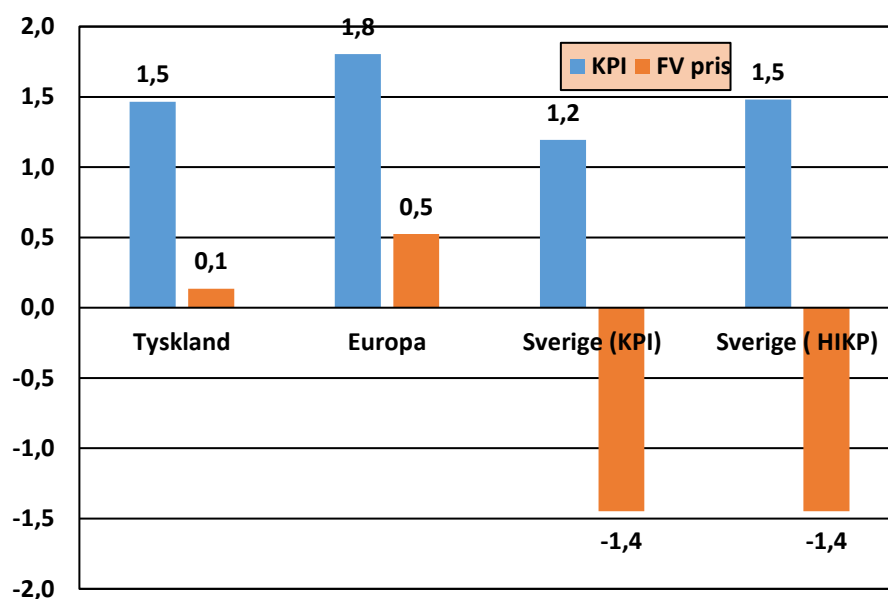

⁸Detta används ibland av arbetsgivarorganisationer som ett argument för att parterna inte behöver beakta inflationsmålet. Detta är en felaktig slutsats. Inflationsmålet är en viktig utgångspunkt för lönebildningen i Sverige och därmed även viktigt för industrins parter.

2.4 Förädlingsvärdepriser och konsumentprisindex under delperioder

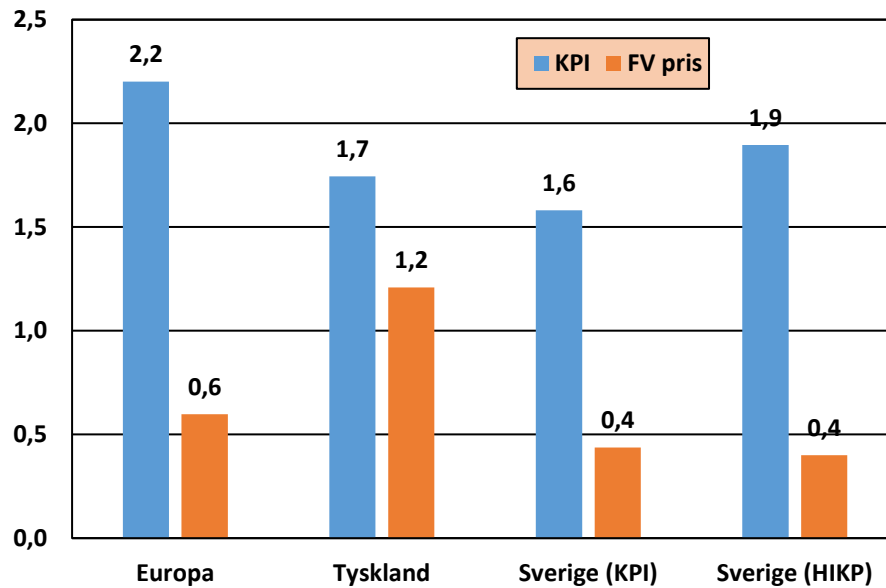
Även nedbrutet i delperioden 1998-2007 utvecklades konsumentpriserna i snabbare takt än förädlingsvärdepriserna i tillverkningsindustrin i samtliga länder utom Norge. I diagram 2.4 presenteras ökningstakten för Sverige, Tyskland och Västeuropa. I Sverige framgår en särskilt tydlig skillnad där KPI ökade med 1,2 procent och HIKP ökade med 1,5 procent medan förädlingsvärdepriserna minskade med 1,4 procent årligen under perioden. Också i Tyskland var skillnaden stor där konsumentprisindex ökade med 1,5 procent jämfört med förädlingsvärdepriserna som ökade med 0,1 procent årligen. En liknande utveckling ses i Västeuropa överlag där konsumentprisindex steg med 1,8 procent medan förädlingsvärdepriserna steg med 0,5 procent per år.

Diagram 2.4 Utveckling av förädlingsvärdepris och konsumentprisindex 1998-2007, procent

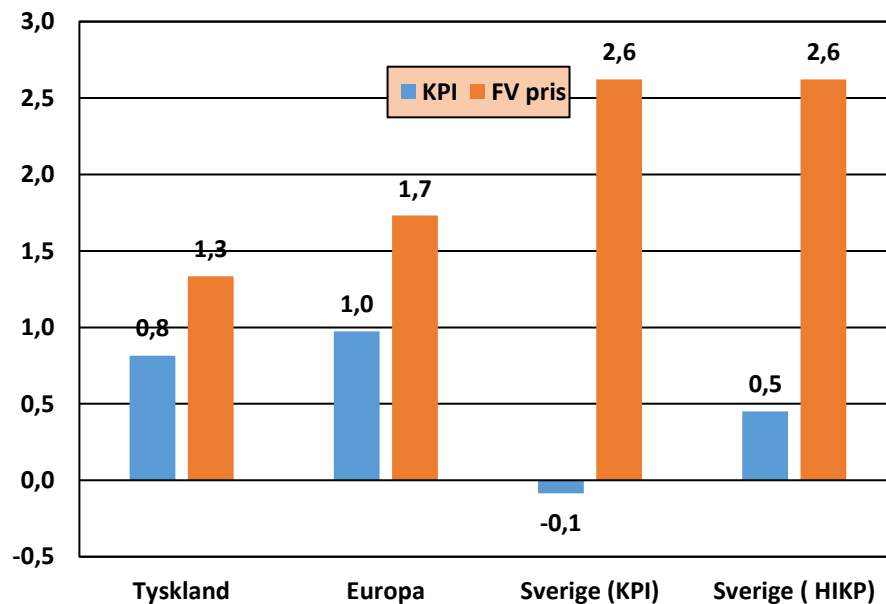
Av diagram 2.5 framgår att vid åren runt finanskrisen utvecklades såväl förädlingsvärdepriserna som konsumentprisindex i något snabbare takt än under åren 1998-2007 i Västeuropa överlag. I Tyskland ökade förädlingsvärdepriserna med 1,2 procent per år, jämfört med 0,1 procent under perioden 1998-2007. I Sverige var utvecklingstakten 0,4 procent per år, vilket är en kraftig ökning från -1,4 procent årligen under perioden 1998-2007. Även konsumentprisindex steg i såväl Sverige, Tyskland som Västeuropa mellan åren 2008 och 2012.

Diagram 2.5 Utveckling av förädlingsvärdepris och konsumentprisindex 2008-2012, procent per år

Under perioden 2013-2015 tilltog förädlingsvärdeprisernas förändringstakt i tillverkningsindustrin ytterligare medan utvecklingen vände för konsumentprisindex, vilket framgår av diagram 2.6. I Sverige ökade förädlingsvärdepriserna med 2,6 procent per år medan konsumentprisindex hade en negativ utveckling och minskade med 0,1 procent årligen. Mätt i HIKP ökade däremot konsumentpriserna med 0,5 procent per år. I Tyskland var motsvarande utveckling 1,3 respektive 0,8 procent per år. I Västeuropa i sin helhet ökade förädlingsvärdepriserna med 1,7 procent per år medan konsumentprisindex ökade med en procent årligen.

Diagram 2.6 Utveckling av förädlingsvärdepris och konsumentprisindex 2013-2015, procent per år

2.5 Sammanfattning

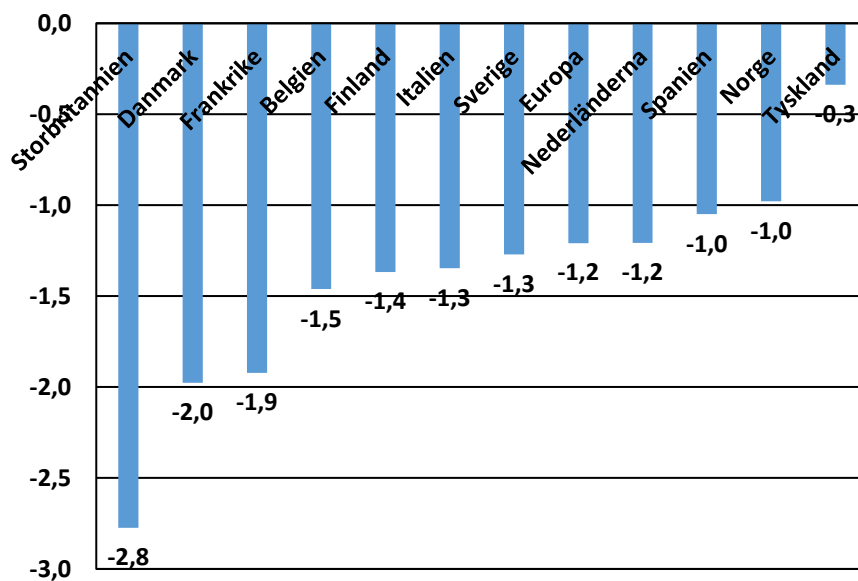
- Under perioden 1998-2015 sjönk de svenska förädlingsvärdepriserna med 0,3 procent per år. Samtidigt ökade de västeuropeiska förädlingsvärdepriserna med 0,8 procent årligen.
- Den negativa utvecklingen av de svenska förädlingsvärdepriserna kan framförallt hänföras till perioden 1998-2007, då produktionen ökade i avsevärt snabbare takt mätt i fasta priser än i löpande priser. Därefter har förädlingsvärdepriserna succesivt ökat och mellan den första och den sista perioden gick förädlingsvärdepriserna från en negativ utveckling om -1,4 till en positiv om 2,6 procent per år. Under den första perioden avtog de svenska förädlingsvärdepriserna medan de västeuropeiska ökade, medan under den sista perioden ökade de svenska förädlingsvärdepriserna avsevärt snabbare än de västeuropeiska.
- Konsumentprisindex ökade med i genomsnitt 1,1 procent per år under åren 1998-2015, vilket var den lägsta ökningstakten i Västeuropa. HIKP, som är det vedertagna inflationsmättet i Europa, ökade med 1,4 procent årligen i Sverige under samma period.

3. Arbetade timmar och sysselsatta i industrin

3.1 Arbetade timmar

I diagram 3.1 redovisas den årliga förändringstakten av antalet arbetade timmar i industrin under perioden 1998-2015. I samtliga Västeuropeiska länder har de arbetade timmarna minskat över tid. I Sverige var minskningen i genomsnitt 1,3 procent per år, vilket var i stort sett samma takt som den sammanvägda utvecklingen för Västeuropa i sin helhet. Storbritannien hade den kraftigaste minskningen av antalet arbetade timmar med 2,8 procent årligen. Den minsta förändringen i Västeuropa återfinns i Tyskland, där de arbetade timmarna minskade med 0,3 procent per år utslaget på perioden 1998-2015.

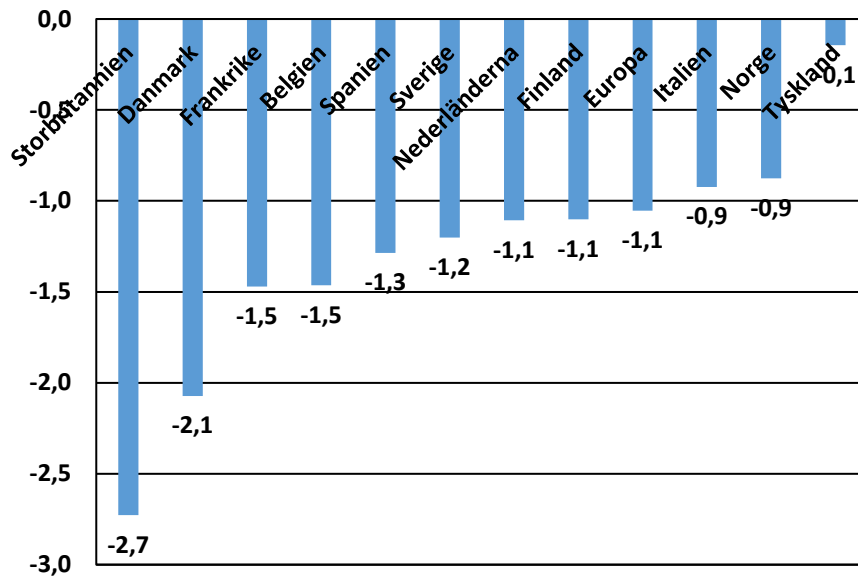
Diagram 3.1 Utveckling av arbetade timmar i tillverkningsindustrin 1998-2015, procent per år

3.2 Sysselsatta

I diagram 3.2 presenteras den årliga förändringstakten av antalet sysselsatta personer i industrin i de Västeuropeiska länderna mellan åren 1998 och 2015. I Sverige minskade sysselsättningen i genomsnitt med 1,2 procent per år under perioden. I Storbritannien minskade antalet sysselsatta personer i industrin med 2,7 procent per år, vilket var mest i Europa. Den långsammaste förändringen i Västeuropa återfinns i Tyskland, med en årlig minskning med 0,1 procent under perioden 1998-2015.

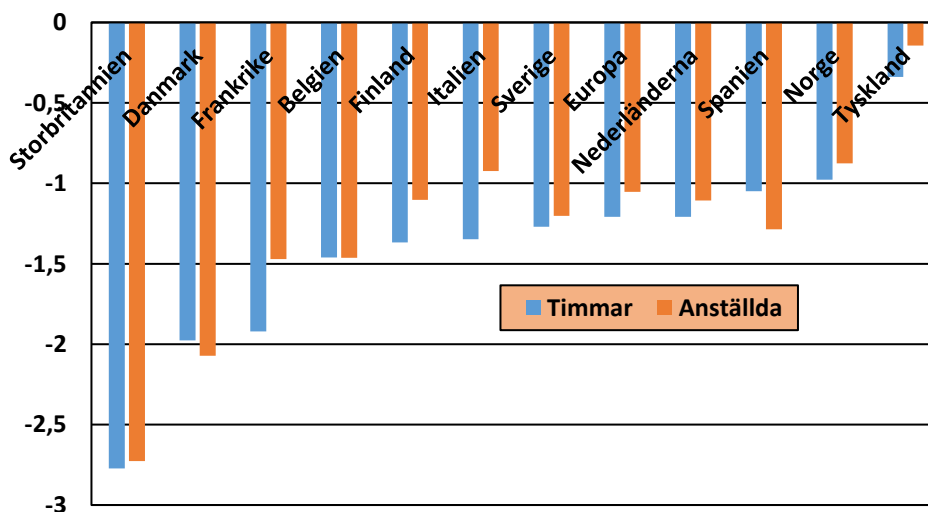
Diagram 3.2 Utveckling av antalet sysselsatta i tillverkningsindustrin 1998-2015, procent per år

3.3 Arbetade timmar och sysselsatta

Förändringen av antalet sysselsatta i industrin gick i stort sett hand i hand med förändringen av antalet arbetade timmar mellan 1998 och 2015, vilket framgår av diagram 3.3. I Sverige minskade antalet arbetade timmar med 1,3 procent per år under perioden, vilket gick i linje med förändringstakten av antalet sysselsatta i industrin som minskade med 1,2 procent årligen. Den minskade sammanlagda arbetstiden kan därmed framförallt hänföras till en minskning av arbetskraften i industrin snarare än en minskning av arbetstiden per anställd. I flertalet länder minskade antalet timmar i snabbare takt än antalet anställda. Särskilt stor var skillnaden i Frankrike, Finland och Tyskland, vilket innebär en utveckling mot ett färre antal arbetade timmar per anställd. I Spanien och Danmark var utvecklingen motsatt. Antalet sysselsatta minskade i snabbare takt än det totala antalet timmar, vilket antyder att de anställda i genomsnitt fått förlängd arbetstid.

Diagram 3.3 Utveckling av arbetade timmar och sysselsatta i tillverkningsindustrin 1998-2015, procent per år

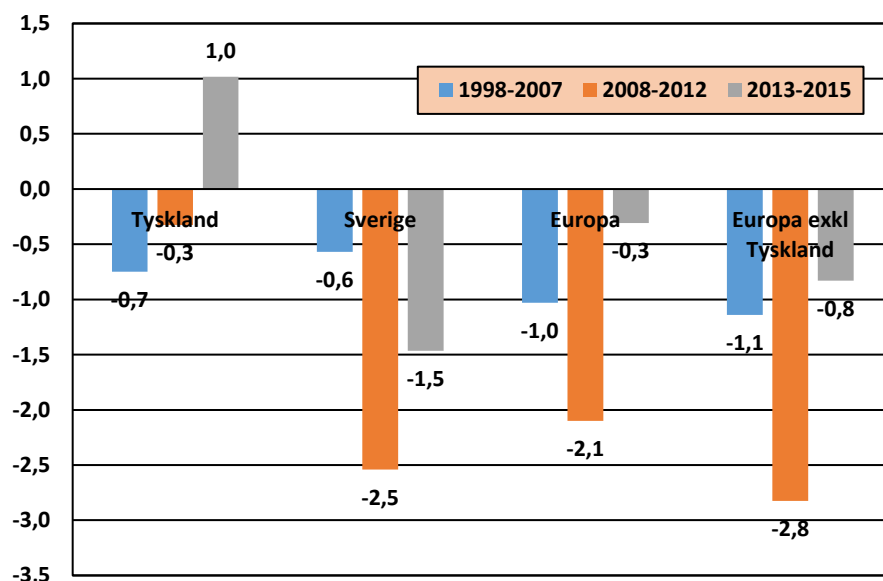

3.4 Arbetade timmar och sysselsatta i delperioder

I diagram 3.4 redovisas utvecklingen av antalet arbetade timmar nedbrutet på perioderna 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015 för Sverige, Tyskland, Västeuropa i sin helhet och Västeuropa exklusive Tyskland. Det framgår att antalet arbetade timmar minskade under samtliga perioder i både Sverige och Västeuropa. Vid åren omkring finanskrisen var nedgången som kraftigast. Sverige, där de arbetade timmarna minskade med 2,5 procent per år, drabbades hårdare än Västeuropa i sin helhet, där minskningen var 2,1 procent per år under perioden.

I Tyskland minskade de arbetade timmarna förhållandevis lite under perioden. Tyskland är Sveriges viktigaste handelspartner och har därmed kraftig inverkan på förändringstakten i Västeuropa. Med Tyskland uteslutet minskade antalet arbetade timmar i Västeuropa med 2,8 procent årligen, vilket är en större minskning än för Sverige under perioden. Även under 2013-2015 fortsatte antalet arbetade timmar inom industrin att minska ytterligare i såväl Sverige som Västeuropa. I Tyskland vände utvecklingen under perioden 2013-2015 och de arbetade timmarna ökade med en procent per år, vilket slår igenom på Västeuropasiffran. Inklusivt Tyskland minskade de arbetade timmarna i Västeuropa med 0,3 procent per år och med Tyskland exkluderat var minskningen 0,8 procent årligen.

Diagram 3.4 Utveckling av arbetade timmar i tillverkningsindustrin 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015, procent per år

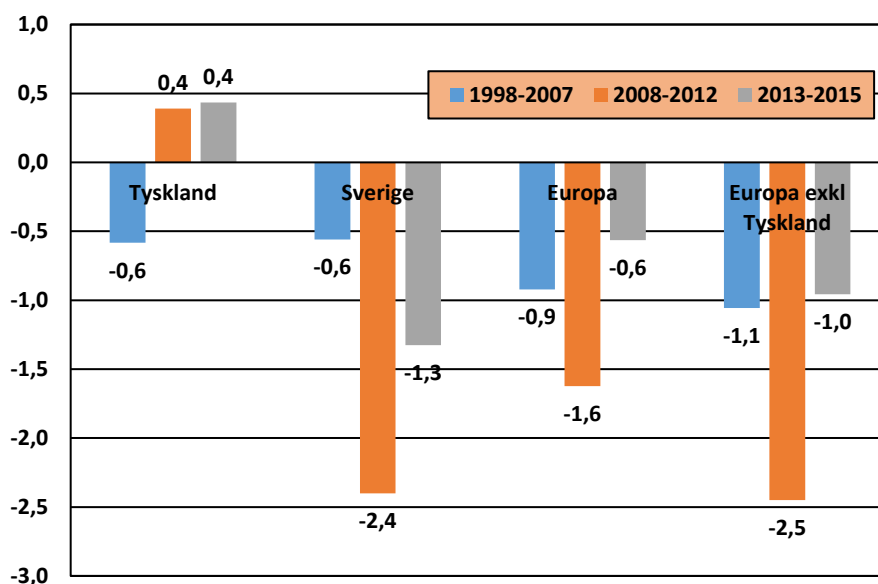
I diagram 3.5 presenteras sysselsättningsutvecklingen på motsvarande sätt som i diagram 3.4. För Sverige är utvecklingen av sysselsättningen och antalet arbetade timmar likartad även uppdelat på olika tidsperioder. Sverige drabbades hårdare än Västeuropa under finanskrisen också med avseende på sysselsättningen. I Västeuropa i sin helhet minskade antalet sysselsatta i långsammare takt än antalet arbetade timmar under åren runt finanskrisen. Under efterföljande period, 2013-2015, var utvecklingen istället motsatt och antalet sysselsatta minskade i något snabbare takt.

I Tyskland ökade sysselsättningen samtidigt som antalet arbetade timmar minskade under perioden 2008-2012. I Tabell 3.1 återfinns förändringstakten år för år. Närmare analys av utvecklingen i Tyskland under respektive år under perioden visar att antalet arbetade

timmar minskade kraftigt med drygt nio procent under 2008-2009. Omedelbart därefter påbörjades återhämtningen där antalet arbetade timmar ökade under samtliga efterföljande år. Trots detta slog den kraftiga minskningen vid finanskrisen igenom starkt nog för att ge en negativ utveckling för perioden totalt sett. Också antalet sysselsatta minskade, men i mindre utsträckning, mellan åren 2009 och 2010. Effekten för perioden blev dock överlag en sysselsättningsökning i industrin. Under perioden 2013-2015 hade såväl sysselsättningen som antalet timmar positiv utveckling, där antalet sysselsatta ökade i långsammare takt än antalet arbetade timmar. En av orsakerna bakom denna utveckling är det tyska systemet med "Kurzarbeit", korttidsarbete, som innebär att företagen med statens hjälp kan behålla de anställda vid tillfälliga kriser, genom att låta de anställda gå ner i arbetstid.

Med Tyskland exkluderat från Västeuropa blev den årliga minskningen av antalet sysselsatta 1,1 procent under perioden 1998-2007, 2,5 procent 2008-2012 och 1,0 procent under perioden 2013-2015.

Diagram 3.5 Utveckling av antalet sysselsatta i tillverkningsindustrin 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015, procent per år

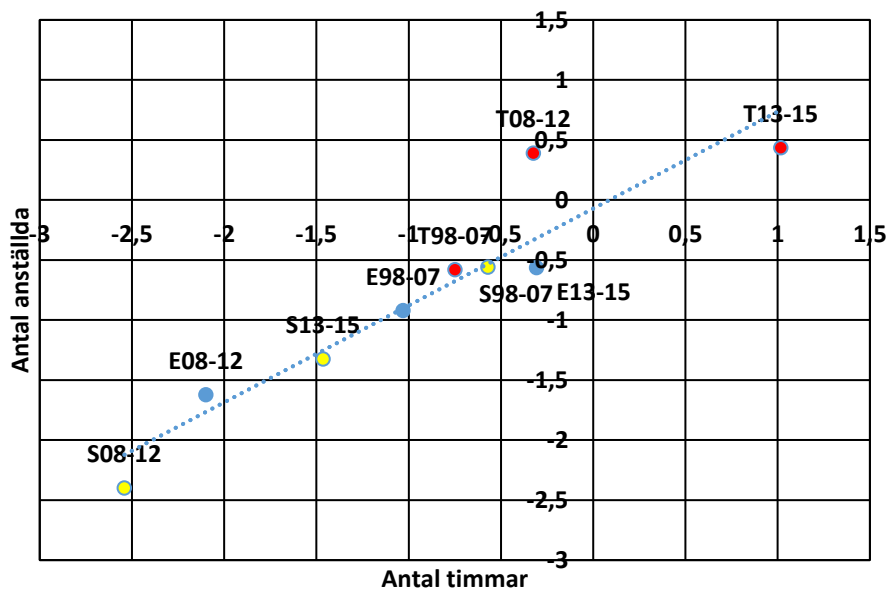
Tabell 3.1 Utveckling av antalet arbetade timmar och sysselsatta i tillverkningsindustrin i Tyskland 2008-2015, procent

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Timmar	2,2	-9,1	2,1	3,7	0,2	0,7	1,4	1,07
Sysselsatta	2,5	-2,4	-1,9	2,1	1,8	0,5	0,5	0,3

I diagram 3.6 illustreras sambandet mellan förändringen i antalet arbetade timmar och i antalet sysselsatta i tillverkningsindustrin, motsvarande diagram 3.3-3.5, under perioderna 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015 för Sverige, Tyskland och Västeuropa sammantaget. I diagrammet betecknas Sverige med S i de gula punkterna, Tyskland med T i de röda punkterna och Västeuropa med E i de blåa punkterna. Det framgår att i Sverige och Väs-

teuropa överlag har antalet anställda minskat i marginellt långsammare takt än antalet arbetade timmar, vilket överensstämmer med bilden från de tidigare diagrammen. Tyskland har en avvikande utveckling där antalet anställda ökade såväl 2008-2012 som 2013-2015.

Diagram 3.6 Utveckling av antalet sysselsatta och timmar i tillverkningsindustrin 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015, procent per år, Sverige, Tyskland och Västeuropa

3.5 Sammanfattning

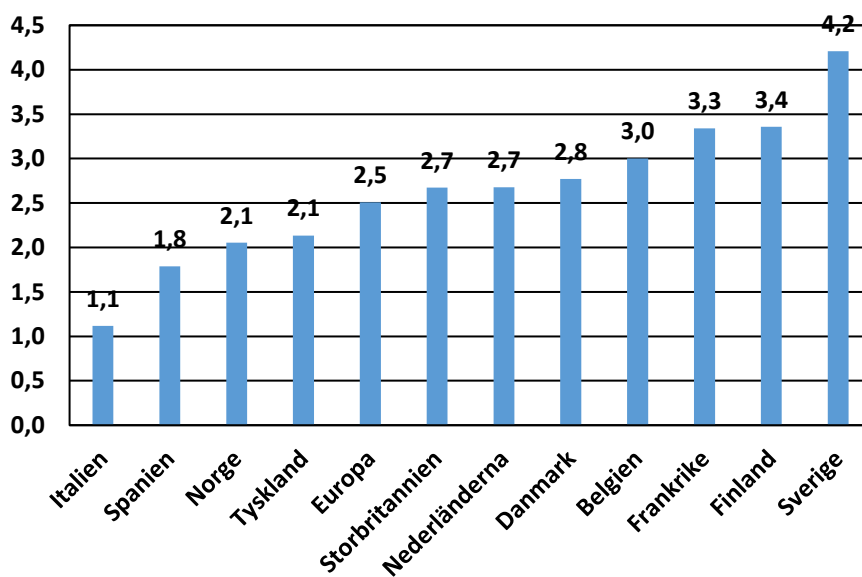
- I Sverige minskade antalet arbetade timmar med 1,3 procent per år och antalet sysselsatta i tillverkningsindustrin med 1,2 procent per år mellan åren 1998 och 2015. Den minskade arbetstiden kan därmed huvudsakligen hänföras till en minskning av arbetskraften i industrin snarare än till en minskning av arbetstiden per anställd.
- Såväl sysselsättningen som antalet arbetade timmar i industrin har minskat i samtliga Västeuropeiska länder under perioden 1998-2015. För Västeuropa var minskningen 1,1 respektive 1,2 procent per år, vilket är en likartad utveckling som i Sverige.
- Förändringen av antalet sysselsatta i industrin gick i stort sett hand i hand med förändringen av antalet arbetade timmar i Västeuropa överlag.
- Den kraftigaste minskningen av såväl antalet arbetade timmar som av antalet sysselsatta uppstod vid åren omkring finanskrisen i både Sverige och Västeuropa i stort.
- Tyskland avviker från övriga Västeuropa i samband med och efter finanskrisen, där utvecklingen var mer positiv med avseende på antalet arbetade timmar och anställda.
- Sverige har uppvisat en snabbare minskning av de arbetade timmarna och antalet anställda under perioden 2013-2015 än under perioden före finanskrisen. I Västeuropa sammanvägt har utvecklingen varit motsatt och antalet sysselsatta och antalet arbetade timmar minskade i långsammare takt än före finanskrisen. Med Tyskland exkluderat från Västeuropa har däremot såväl antalet arbetade timmar som antalet sysselsatta minskat i likartad takt som före krisen.

4. Industrins produktivitet

4.1 Produktivitetsutveckling 1998-2015

I diagram 4.1 presenteras den genomsnittliga årliga produktivitetsutvecklingen under perioden 1998-2015 i Västeuropa. Produktiviteten är definierad som förädlingsvärde per timme mätt i fasta priser. Över tid har Sverige haft den snabbaste produktivitetstökningen med 4,2 procent per år. Det är 0,8 procentenheters högre förändringstakt än för Finland, som hade den näst snabbaste produktivitetstökningen. I Västeuropa i sin helhet ökade produktiviteten med i genomsnitt 2,5 procent per år. Den lägsta produktivitetstökningen återfinns i Italien, med 1,1 procent årligen.

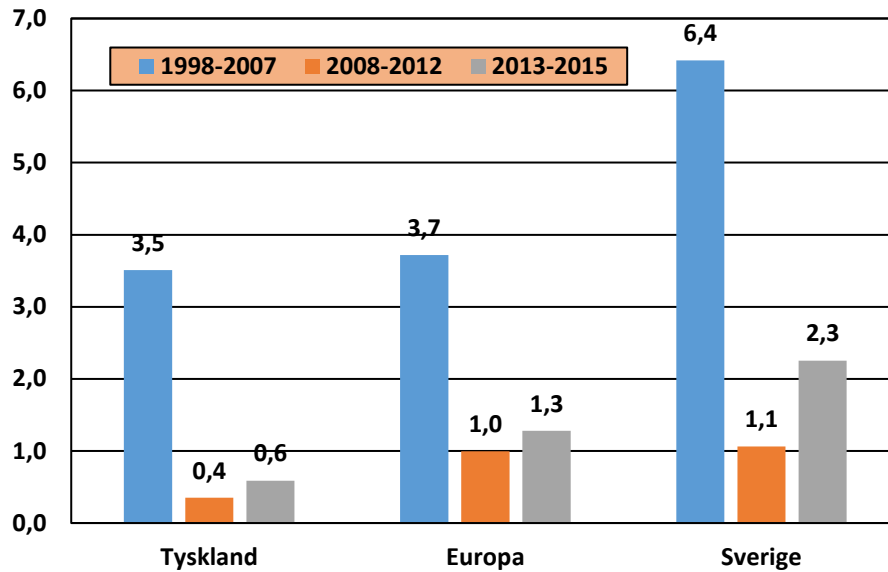
Diagram 4.1 Produktivitetsutveckling i tillverkningsindustrin 1998-2015 i fasta priser, procent per år

4.2 Produktivitetsutveckling i delperioder

I diagram 4.2 redovisas produktivitetstökningen nedbrutet på perioderna 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015 för Sverige, Tyskland och Västeuropa i sin helhet. Det framgår att produktiviteten ökade kraftfullt under perioden 1998-2007. I Sverige var ökningstakten särskilt hög och uppgick till 6,4 procent årligen. Åren omkring finanskrisen dämpades produktivitetstökningen över i stort sett hela Europa. Den svenska ökningstakten var 1,1 procent per år, vilket var något högre än utvecklingen sammanvägt för hela Västeuropa som var en procent årligen. I Tyskland utvecklades produktiviteten med 0,4 procent per år. Under perioden 2013-2015 steg återigen produktivitetens ökningstakt över hela Västeuropa, men var fortfarande avsevärt lägre än under perioden före finanskrisen.

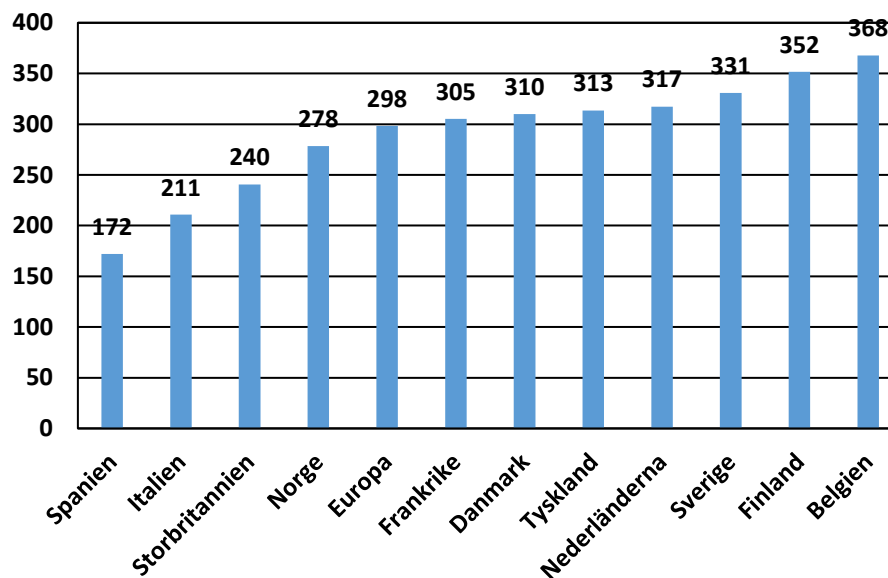
Diagram 4.2 Produktivitetens utveckling i tillverkningsindustrin 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015 i fasta priser, procent per år

4.3 Produktivitetsnivå⁹ 1998

I diagram 4.3 presenteras produktivitetsnivån (förädlingsvärde per timme i löpande priser) i de Västeuropeiska länderna 1998 i svenska kronor (SEK) per timme. I Sverige var produktiviteten 331 kronor per timme, vilket är högre än i Västeuropa KIX-sammanvägt där produktiviteten var 298 kronor per timme. Belgien hade högst produktivitet, medan Spanien uppvisade den lägsta nivån.

Diagram 4.3 Produktivitetsnivå i tillverkningsindustrin 1998, SEK per timme

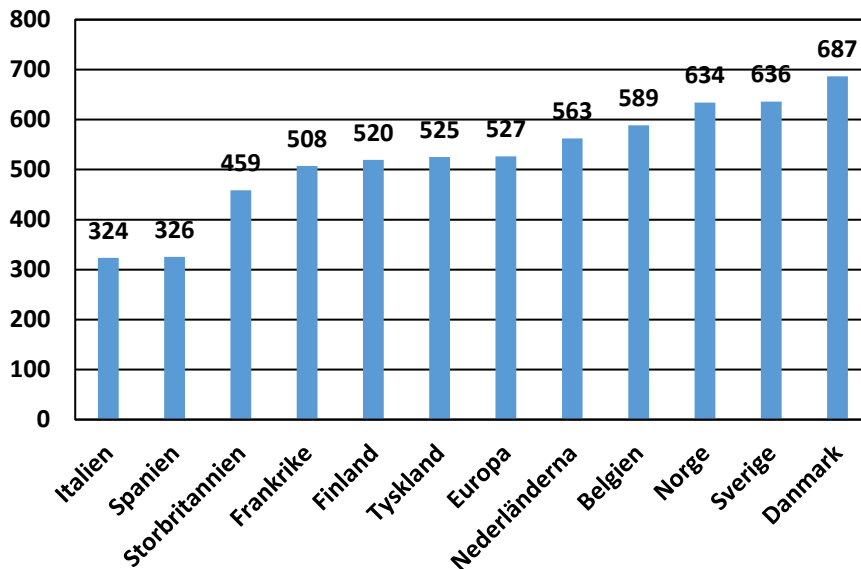

⁹ Olika länder använder delvis olika begrepp och metoder, trots att internationella standarder finns (se vidare information i Bilaga B). Vid jämförelse av produktivitetens nivå mellan olika länder är osäkerheten större än när utvecklingen studeras. Precis som i övriga kapitel har för Sverige underlag från Konjunkturinstitutet använts och för övriga länder nationalräkenskaperna enligt Conference Board.

4.4 Produktivitetsnivå 2015

I diagram 4.4 redovisas motsvarande uppställning med produktivitetsnivåerna i Västeuropa 2015. I Sverige var produktiviteten 636 kronor per timme. Det är högre än den sammanvägda nivån för Västeuropa som var 527 SEK per timme. Den lägsta produktivitetsnivån i Västeuropa återfinns i Italien och Spanien med 324 respektive 326 kronor per timme.

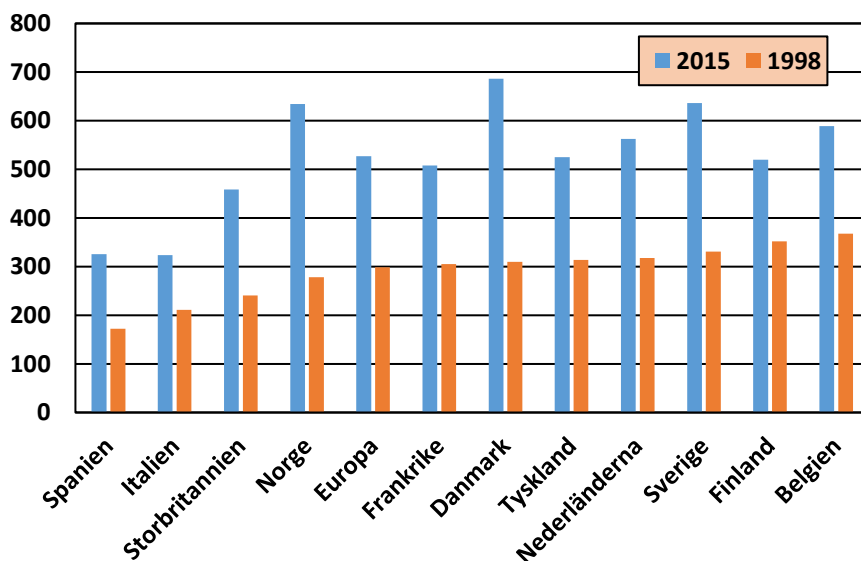
Diagram 4.4 Produktivitetsnivå i tillverkningsindustrin 2015, SEK

4.5 Produktivitetsnivå 1998 och 2015

I diagram 4.5 presenteras produktivitetsnivåerna 1998 och 2015 bredvid varandra. Ur diagrammet framgår att den största produktivitetsökningen i nominella termer har skett i Danmark och Norge under perioden. Italien uppvisade den minsta förändringen, från 211 till 324 kronor per timme mellan 1998 och 2015. Mätt i löpande priser har produktivitetsnivån mer än fördubblats i Sverige under perioden.

Diagram 4.5 Produktivitetsnivå i tillverkningsindustrin 1998 och 2015, SEK

4.6 Sammanfattning

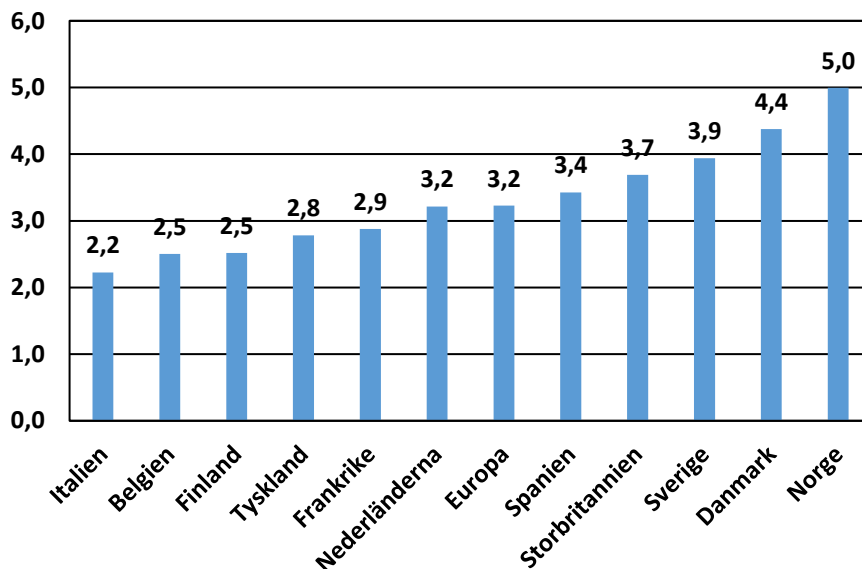
- Sverige hade den snabbaste produktivetsökningen i Västeuropa under perioden 1998-2015, med 4,2 procent per år. Särskilt hög, 6,4 procent per år, var ökningstakten under perioden före finanskrisen.
- Under perioden före krisen, 1998-2007, var den tyska produktivetsutvecklingen i stort sett i linje med den västeuropeiska utvecklingen. Från och med finanskrisen var den tyska ökningstakten lägre än både den svenska och den västeuropeiska.
- Produktivetsnivån i svensk tillverkningsindustri ökade från 331 kronor per timme 1998 till 636 kronor per timme 2015. Motsvarande siffror för Västeuropa sammanvägt är 298 respektive 527 kronor per timme.

5. Förädlingsvärde och arbetskraftskostnad per timme

5.1 Industrins förädlingsvärde per timme mätt i löpande priser 1998-2015

I diagram 5.1 redovisas utvecklingen av tillverkningsindustrins förädlingsvärde per timme mätt i löpande priser i de Västeuropeiska länderna under perioden 1998-2015. Utvecklingen i Sverige var 3,9 procent per år medan utvecklingen i Västeuropa sammanvägt var 3,2 procent. I Italien var utvecklingstakten lägst i Europa med 2,2 procent per år.

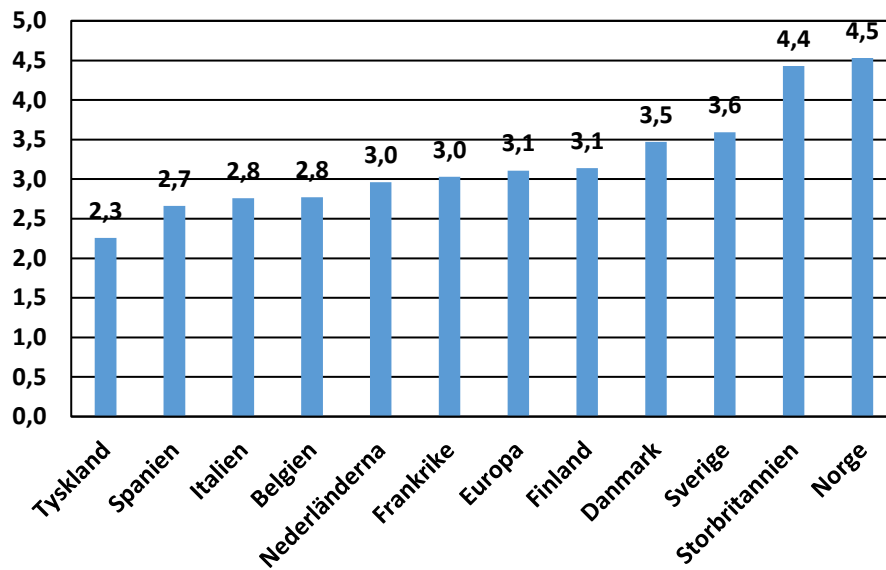
Diagram 5.1 Utveckling av förädlingsvärde per timme i tillverkningsindustrin 1998-2015 i löpande priser, procent per år

5.2 Arbetskraftskostnad per timme 1998-2015

I diagram 5.2 presenteras arbetskraftskostnadens utveckling per timme i tillverkningsindustrin i de Västeuropeiska länderna under perioden 1998-2015. I Sverige ökade arbetskraftskostnaden årligen med 3,6 procent. Det är högre än det sammanvägda värdet för Västeuropa som var 3,1 procent. Tyskland uppvisade den långsammaste utvecklingen av arbetskraftskostnaderna per timme med 2,3 procent per år. Den snabbaste ökningstakten återfinns i Norge med 4,5 procent årligen.

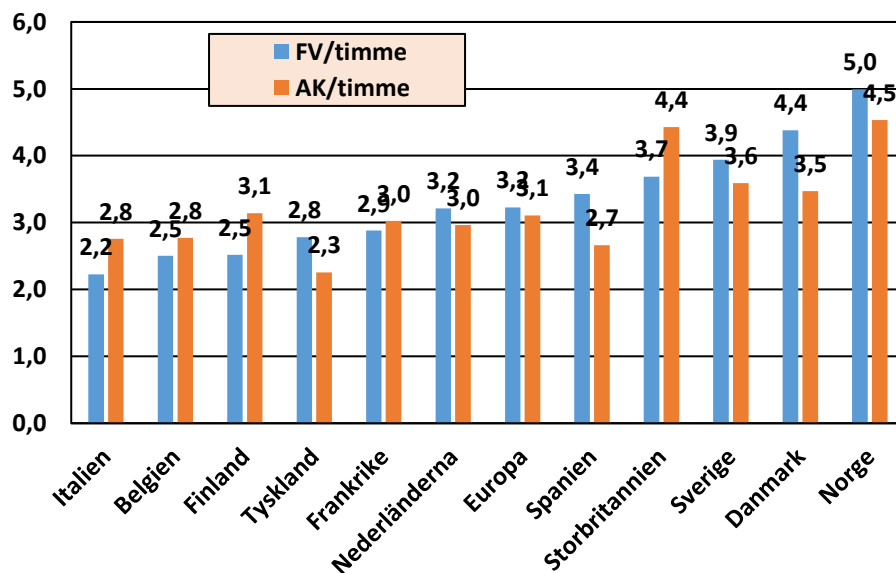
Diagram 5.2 Utveckling av arbetskraftskostnad per timme i tillverkningsindustrin 1998-2015, procent per år

5.3 Förädlingsvärde och arbetskraftskostnad per timme

I diagram 5.3 redovisas utvecklingen av förädlingsvärdet och arbetskraftskostnaden per timme i samma diagram. Det framgår att utvecklingstakterna är relativt likartade inom respektive land.

Diagram 5.3 Utveckling av förädlingsvärde i löpande priser per timme och arbetskraftskostnad per timme i tillverkningsindustrin 1998-2015, procent per år

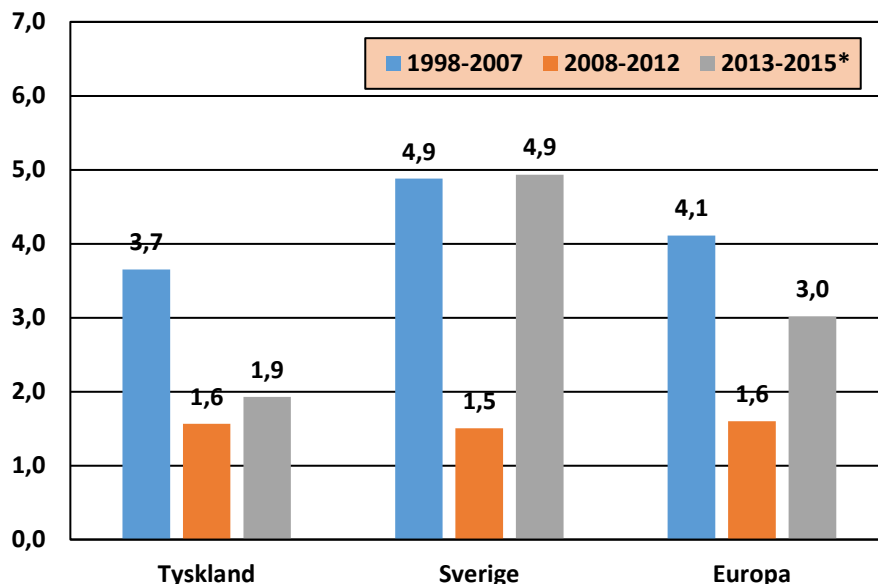

5.4 Förädlingsvärde per timme i löpande priser i delperioder

I diagram 5.4 presenteras utvecklingen av förädlingsvärde per timme mätt i löpande priser i tillverkningsindustrin nedbrutet i perioderna 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015 för Sverige, Tyskland och Västeuropa. Det framgår att mätt i löpande priser var ökningstakten av förädlingsvärdet per timme som lägst under åren omkring finanskrisen överlag i hela Västeuropa. I Sverige var återhämtningen efter krisen mycket god och mätt i löpande priser

ökade förädlingsvärdet per timme i samma takt under perioden 2013-2015 som under perioden före finanskrisen.

Diagram 5.4 Utveckling av förädlingsvärde per timme i tillverkningsindustrin 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015 i löpande priser, procent per år

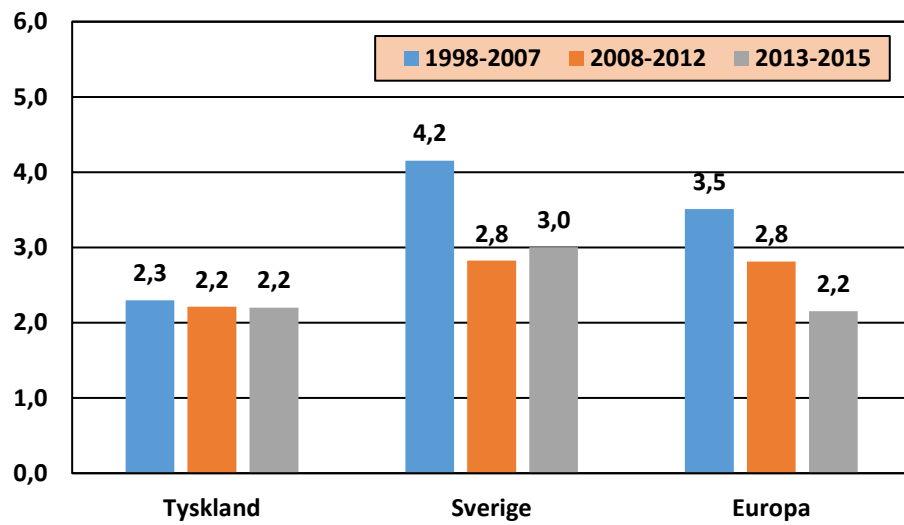

*Utvecklingen av förädlingsvärdet per timme är konjunkturkänsligt. Den starka utvecklingen under konjunkturuppgången 2015 slår kraftfullt igenom på genomsnittet för perioden 2013-2015.

5.5 Arbetskraftskostnad per timme i delperioder

Ur diagram 5.5 framgår att ökningstakten för arbetskraftskostnaderna har sjunkit över tid i Västeuropa överlag. Också i Sverige skedde en kraftig minskning i samband med finanskrisen. Under perioden 1998-2007 hade arbetskraftskostnaden en årlig utveckling på 4,2 procent. Vid perioden omkring finanskrisen, 2008-2012, sjönk ökningstakten till 2,8 procent. Utvecklingen ökade endast marginellt till 3,0 procent per år under den efterföljande perioden 2013-2015. I Västeuropa var ökningstakten 3,5, 2,8 respektive 2,2 procent per år under de tre perioderna. I Tyskland låg utvecklingen stabilt och var 2,3 procent per år i genomsnitt under den första perioden, för att sedan sjunka till 2,2 procent under de efterföljande perioderna.

Diagram 5.5 Utveckling av arbetskraftskostnad per timme i tillverkningsindustrin 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015, procent per år

5.6 Sammanfattning

- Mätt i löpande priser ökade förädlingsvärdet per timme i Sverige med 3,9 procent per år medan utvecklingen i Västeuropa sammanvägt var 3,2 procent per år under perioden 1998-2015.
- I Sverige ökade arbetskraftskostnaden årligen med 3,6 procent. Det är högre än det sammanvägda värdet för Västeuropa som var 3,1 procent.
- Över tid hade förädlingsvärdet per timme mätt i löpande priser och arbetskraftskostnaden per timme likartad utvecklingstakt.

6. Industriproduktion i gemensam valuta

6.1 Inledning

I detta kapitel beskrivs produktions- och produktivitet utvecklingen i Västeuropa med svenska kronor (SEK) som gemensam valuta. För att kunna jämföra värdet av olika länders industriproduktion behöver de olika ländernas produktionsvärden uttryckas i en gemensam valuta. Vid internationella jämförelser görs det ofta i US dollar. Om det är jämförelser inom EU används istället euro. I denna rapport, som utgår från ett svenskt perspektiv, används den svenska kronan som gemensam valuta.

I avsnitt 4.3 och 4.4 gjordes jämförelser avseende produktivitetsnivån i olika länder vid givna år. Vid en sådan jämförelse är det nödvändigt att omvandla produktionsnivåerna så att de uttrycks i en gemensam valuta. Det är inte lika vanligt att man använder sig av gemensam valuta när man beskriver förändringen över tid. När det gäller förändringar av arbetskraftskostnader i olika länder brukar Facken inom industrin, och andra, använda beskrivningar i såväl nationell som gemensam valuta. När industriproduktionens utveckling studeras görs det däremot oftast i fasta priser mätt i nationell valuta. I detta avsnitt jämförs dock produktionens utveckling i olika länder mätt i gemensam valuta.

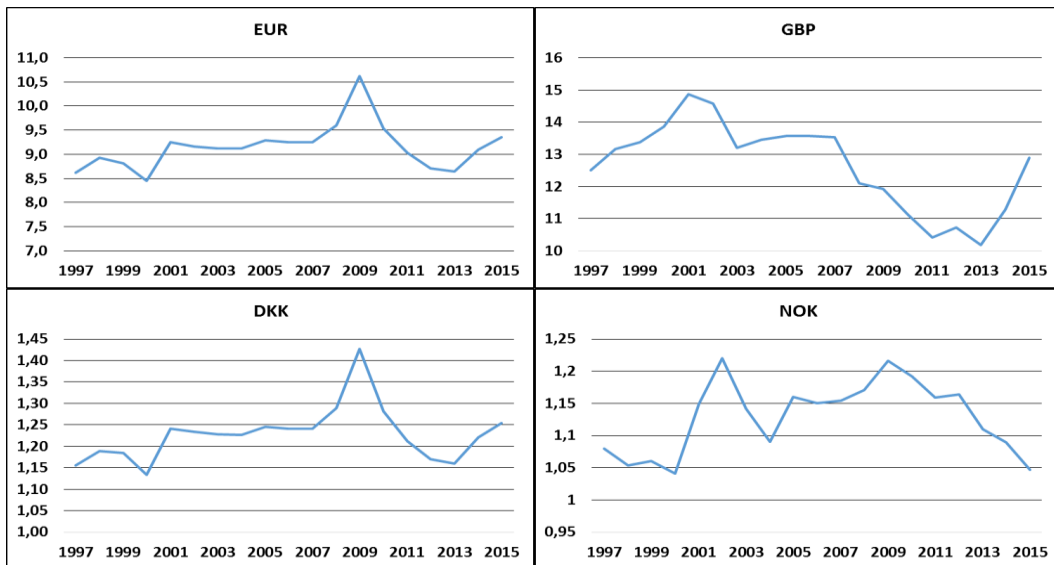
När man jämför hur värdet av produktionen utvecklats i ett land jämfört med ett annat land mätt i gemensam valuta är det viktigt att komma ihåg att det är två faktorer som påverkar utvecklingen. Dels påverkas förändringen av hur värdet av produktionen förändras i respektive lands valuta mätt i löpande priser och dels påverkas förändringen av hur växelkursen mellan länderna förändras. För att åskådliggöra växelkursens effekt på utvecklingen görs först en inledande beskrivning av växelkursernas utveckling. Produktionsförändringen redovisas därefter under olika perioder dels i nationell valuta och dels i gemensam valuta.

6.2 Växelkurser

I diagram 6.1 presenteras den svenska kronans utveckling gentemot euron (EUR), det brittiska pundet (GBP), danska kronan (DKK) och norska kronan (NOK). Över tid har växelkursen fluktuerat och 2009 var den svenska kronan särskilt svag i förhållande till euron och danska kronan. Gentemot det brittiska pundet försvagades kronkursen mellan 1997 och 2001. Därefter stärktes kronkursen mot pundet över tid fram till 2013 då utvecklingen vände. Sedan slutet av 90-talet fram till 2015 har den svenska kronan sammantaget försvagats mot såväl euron, pundet som den danska kronan. Gentemot den norska kronan har den svenska kronan däremot stärkts.

Vid beräkning av produktionens förändringstakt under en given period är utgångspunkten periodens start- och slutår. Slutårets produktionsnivå jämförs med startårets och utvecklingstakten beräknas. En konsekvens av detta blir, vid jämförelse i gemensam valuta, att också växelkursen endast har inverkan vid periodens första och sista år. Vid beräkning av förändringstakten under en given period, exempelvis 1998-2007, inkluderas även den förändring som skedde under helåret 1998. Därmed blir startåret i detta fall 1997 och växelkurserna och produktionsnivåerna från 1997 och 2007 är utgångspunkter i beräkningen.

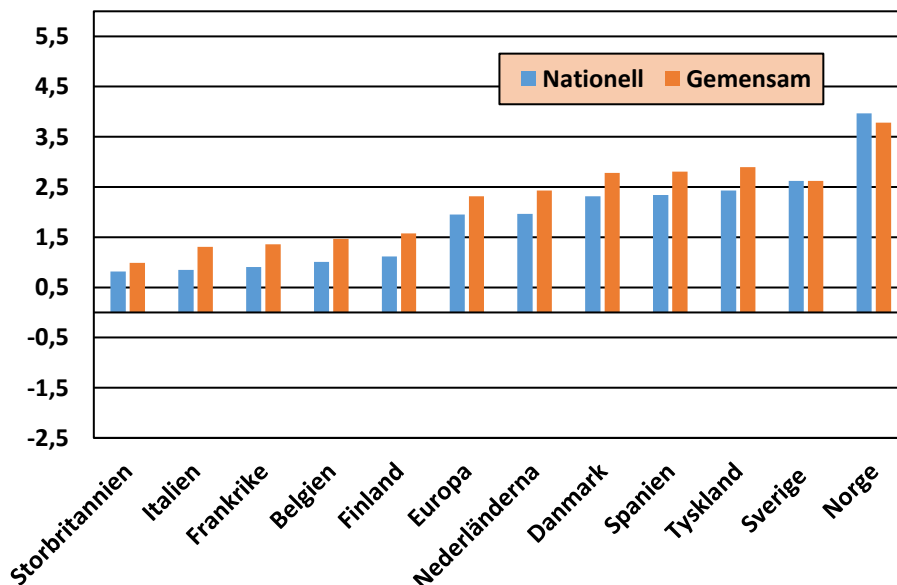
Diagram 6.1 Växelkursutveckling för den svenska kronan gentemot EUR, GBP, DKK och NOK under perioden 1997-2015

6.3 Produktion i gemensam valuta, 1998-2015

I diagram 6.2 redovisas produktionsutvecklingen i löpande priser under perioden 1998-2015 (motsvarande diagram 1.1) i såväl nationell som gemensam valuta. Det framgår att i samtliga länder utom Norge var utvecklingstakten högre mätt i gemensam än i nationell valuta. Det är en konsekvens av att 1997 års växelkurser mellan svenska kronan och euron, pundet respektive danska kronan var lägre än växelkurserna 2015. Gentemot den norska kronan var utvecklingen motsatt under perioden och växelkursen var högre 1997 än 2015, vilket medförde långsammare utvecklingstakt för Norge mätt i gemensam än i nationell valuta. Mätt i nationell valuta hade Sverige den näst snabbaste produktionsutvecklingen under perioden, men i gemensam valuta placerade sig Sverige endast på femteplats bland de västeuropeiska länderna.

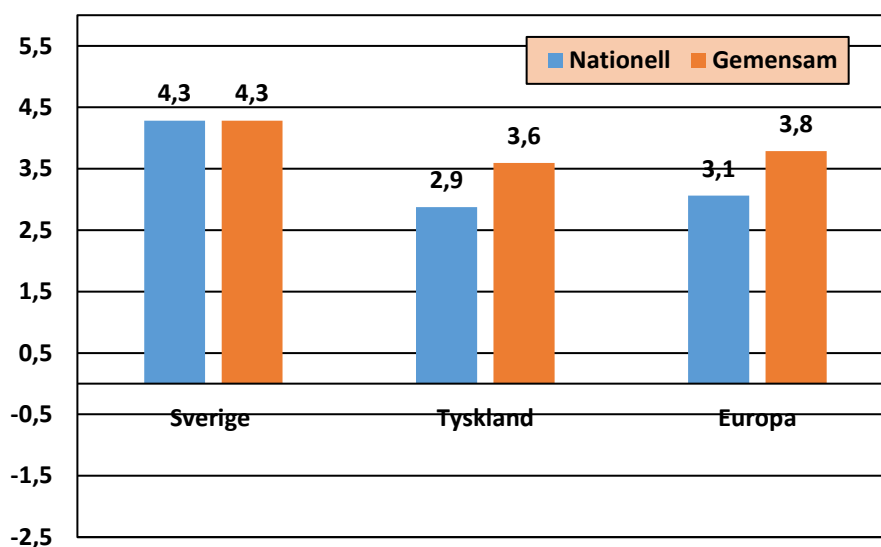
Diagram 6.2 Produktionsutveckling 1998-2015, gemensam och nationell valuta, procent

6.4 Produktion i gemensam valuta under delperioder

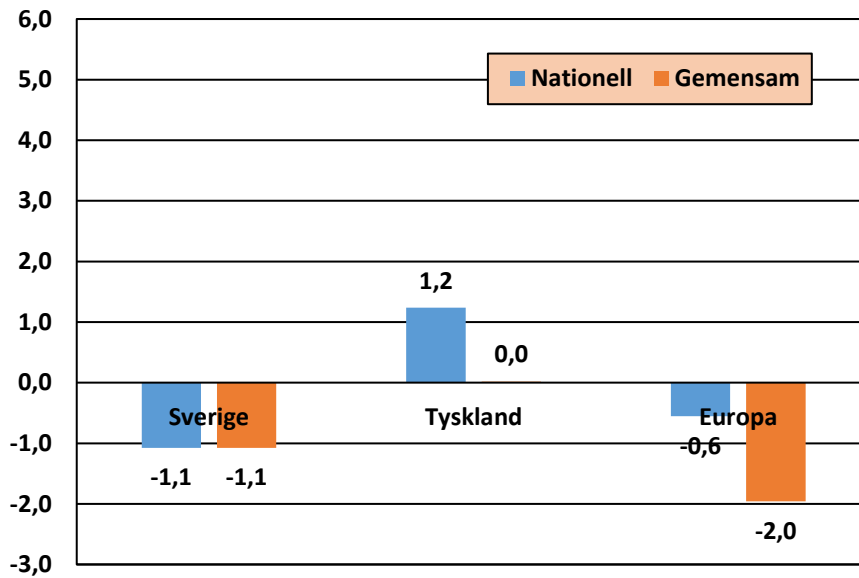
I diagram 6.3 presenteras den årliga utvecklingen mellan 1998 och 2007 för Sverige, Tyskland och Västeuropa i sin helhet. Den svenska kronan försvagades under perioden mot samtliga valutor i Västeuropa och växelkurserna 1997 var således lägre än växelkurserna 2007. Det ledde till en snabbare ökning av den europeiska industriproduktionen beräknat i gemensam valuta jämfört med i nationell valuta. Trots den svaga kronkursen hade Sverige starkare industriproduktionsökningar än Västeuropa sammanvägt under perioden också mätt i gemensam valuta.

Diagram 6.3 Produktionsutveckling 1998-2007, gemensam och nationell valuta, procent

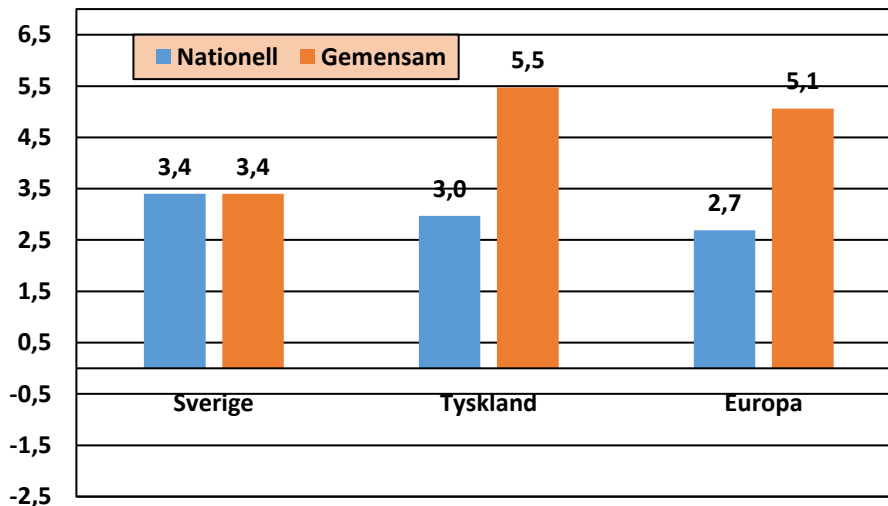
I diagram 6.4 presenteras utvecklingen mellan åren 2008 och 2012. Under perioden kring finanskrisen hade produktionen negativ utveckling i Västeuropa överlag. I Sverige minskade produktionen med 1,1 procent per år och i Västeuropa sammanvägt var minskningen 0,6 procent årligen. Växelkursen mellan den svenska kronan och de övriga valutorna var högre 2007 än 2012, vilket i Västeuropa ledde till större produktionsminskningar mätt i gemensam än i nationell valuta. I Västeuropa minskade produktionen med två procent årligen räknat i gemensam valuta, och uppvisade därmed kraftigare produktionsminskningar än Sverige, där produktionen avtog med 1,1 procent årligen. Den årliga produktionsökningen i Tyskland om 1,2 procent motverkades av valutaeffekten och utvecklingen stod stilla mätt i gemensam valuta.

Diagram 6.4 Produktionsutveckling 2008-2012, gemensam och nationell valuta, procent

Växelkursen mellan svenska kronan och de övriga valutorna höjdes mellan 2012 och 2015. Det ledde till att den västeuropeiska produktionen ökade i avsevärt snabbare takt mätt i gemensam valuta än i nationell valuta, vilket framgår av diagram 6.5. Uttryckt i nationell valuta ökade produktionen snabbare i Sverige än i Västeuropa, men mätt i gemensam valuta var ökningstakten avsevärt högre i Västeuropa.

Diagram 6.5 Produktionsutveckling 2013-2015, gemensam och nationell valuta, procent

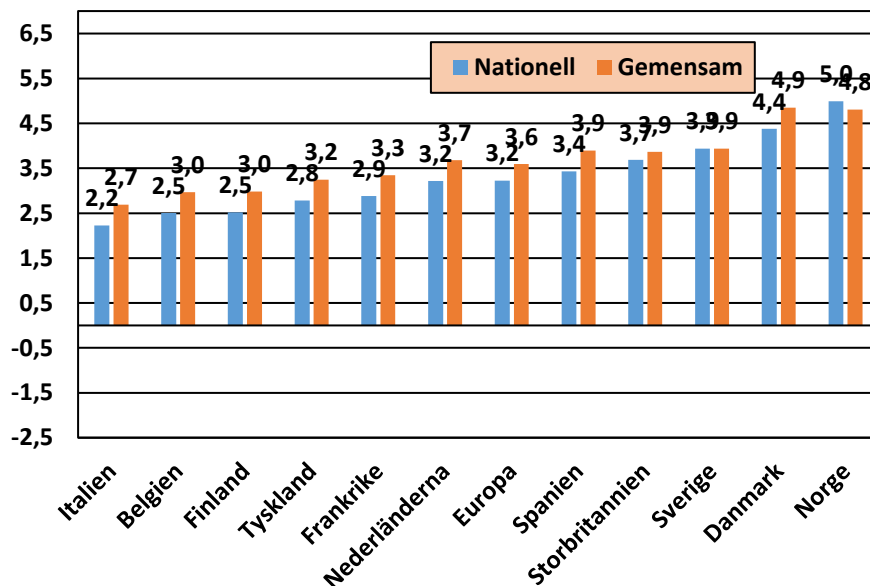

6.5 Förädlingsvärde per timme i gemensam valuta

I diagram 6.6 presenteras utvecklingen av förädlingsvärde per timme mätt i löpande priser i nationell och gemensam valuta under perioden 1998-2015. Precis som för produktionen medförde växelkurseffekten snabbare ökningstakter räknat i gemensam än i nationell valuta. Orsaken till detta är att 1997 års växelkurser mellan svenska kronan och euron, pundet respektive danska kronan var lägre än växelkurserna 2015. Sett över hela perioden 1998-2015 uppvisade Sverige det tredje högsta förädlingsvärdet per timme i Västeuropa räknat i

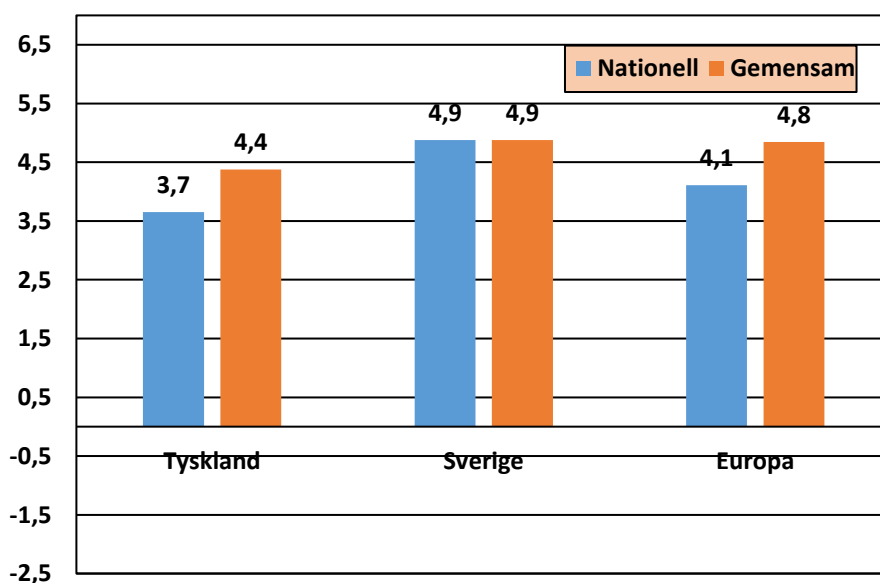
gemensam valuta, med 3,9 procents årlig ökning. Även med utvecklingen i de västeuropeiska länderna mätt i nationell valuta intog Sverige en tredjeplats.

Diagram 6.6 Utveckling av förädlingsvärde per timme 1998-2015, gemensam och nationell valuta, procent

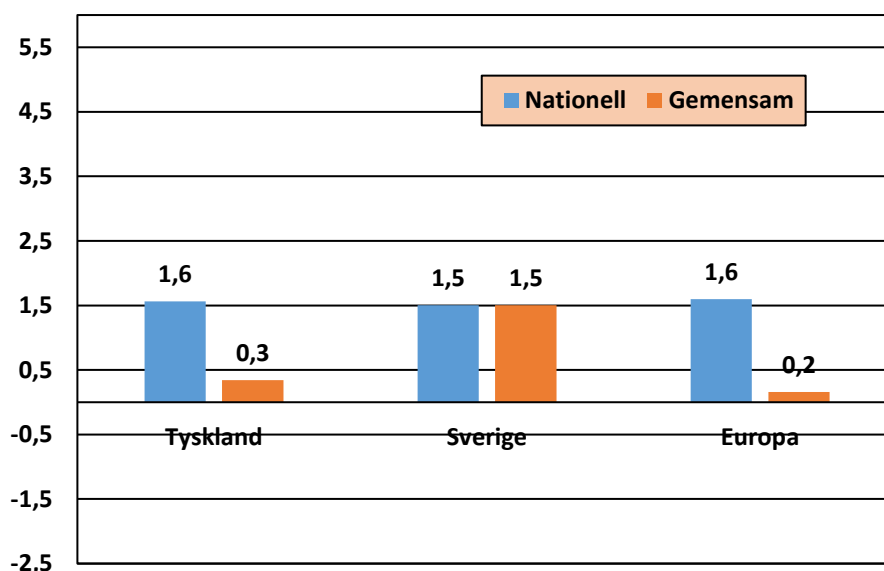
I diagram 6.7 presenteras utvecklingen av förädlingsvärde per timme i nationell och gemensam valuta för Sverige, Tyskland och Västeuropa nedbrutet i perioden 1998-2007. Att växelkursen mellan den svenska kronan och de nationella valutorna höjdes från 1997 till 2007 ledde till snabbare utvecklingstakt mätt i gemensam valuta. Utvecklingstakten för förädlingsvärdet per timme var högre i Sverige än i Västeuropa och Tyskland, både räknat i nationell och gemensam valuta.

Diagram 6.7 Utveckling av förädlingsvärde per timme 1998-2007, gemensam och nationell valuta, procent

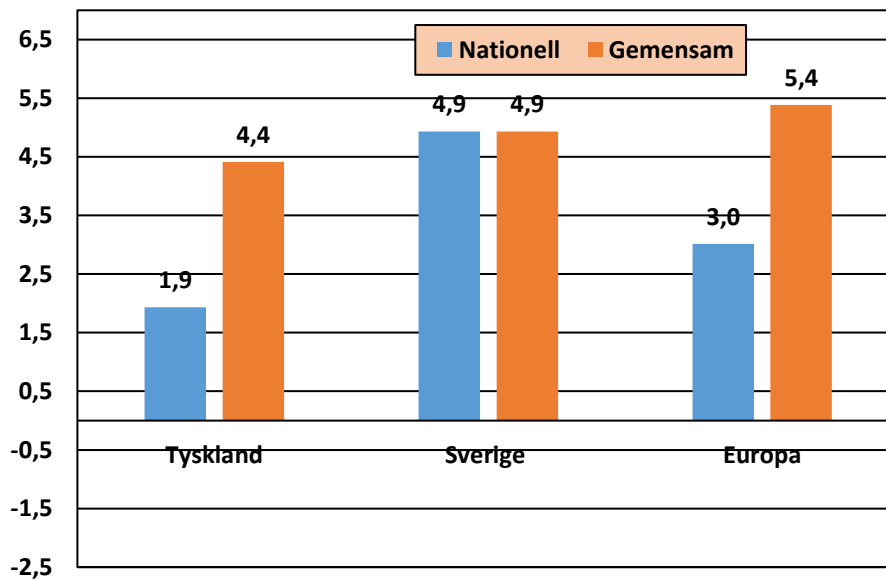
I diagram 6.8 redovisas förädlingsvärdets utveckling per timme under perioden 2008-2012 i gemensam och nationell valuta. Som framgår av avsnitt 6.2 föll den svenska kronan kraftigt i samband med inledningen av finanskrisen. Därefter stärktes den svenska kronan och var starkare 2012 än 2007. Detta medförde avsevärt lägre ökningstakter för Tyskland och Västeuropa räknat i gemensam valuta jämfört med i nationell valuta.

Diagram 6.8 Utveckling av förädlingsvärde per timme 2008-2012, gemensam och nationell valuta, procent

I diagram 6.9 presenteras förädlingsvärdeutvecklingen per timme i tillverkningsindustrin under perioden 2013-2015 i Sverige, Tyskland och Västeuropa. Utvecklingen var avsevärt snabbare mätt i gemensam än i nationell valuta på grund av att värdet på svenska kronan försvagades mellan åren 2012 och 2015. Räknat i nationell valuta utvecklades förädlingsvärdet per timme i svensk industri avsevärt snabbare än i tysk och västeuropeisk industri. Mätt i gemensam valuta placerar sig Sverige däremot mellan Tyskland och Västeuropa i utvecklingstakt.

Diagram 6.9 Utveckling av förädlingsvärde per timme 2013-2015, gemensam och nationell valuta, procent

6.6 Sammanfattning

- Den Västeuropeiska produktionen utvecklades i snabbare takt mätt i gemensam än i nationell valuta sett över hela perioden 1998-2015.
- På motsvarande sätt utvecklades den västeuropeiska produktionen snabbare mätt i gemensam än i nationell valuta under perioden 1998-2007, långsammare under perioden 2008-2012 och återigen snabbare under perioden 2013-2015.
- Sett över hela perioden och under perioderna 1998-2007 och 2013-2015, var skillnaden i utvecklingstakt av förädlingsvärde per timme mellan Sverige, Västeuropa och Tyskland mindre mätt i gemensam valuta än i nationell. Under perioden 2008-2012 var valutakurs-effekten motsatt och skillnaden blev större räknat i gemensam valuta.

7. Avslutande jämförelser

7.1 Inledning

I kapitel 1 till 6 har en genomgång gjorts av utvecklingen av olika mått på produktion och produktivitet under perioden 1998-2015 och under olika delperioder. Bilden av den svenska utvecklingen jämfört med utvecklingen i Västeuropa varierar relativt mycket beroende på vilka mått som används. En naturlig fråga efter denna genomgång är om det går att ge en sammanfattande bild av utvecklingen. I detta kapitel görs ett försök till en sådan sammanfattande analys, där svensk industris produktions- och produktivitetsutveckling jämförs med utvecklingen i Västeuropa och Tyskland. Jämförelsen görs dels för hela Industriavtalsperioden 1998-2015 och dels uppdelat på de tre perioderna 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2015. I analysen används alla de tre måtten på produktionens utveckling som redovisats tidigare i rapporten.

I analysen används dessutom tre olika produktivetsmått. De tre produktivetsmåtten är kopplade till respektive mått på produktionen. Vanligtvis redovisas produktivetsutveckling i förädlingsvärde per timme där förädlingsvärdet är beräknat i fasta priser. Jämförelser av olika länders produktivetsnivå görs i regel med måttet förädlingsvärde per timme i gemensam valuta (se kapitel 4). I detta kapitel används förutom förädlingsvärde per timme mätt i fasta priser också måtten förädlingsvärde per timme mätt i löpande priser och förädlingsvärde per timme mätt i gemensam valuta som mått på produktivetsutvecklingen.

I analysen används diagram där produktionsutvecklingen anges på den lodräta axeln och produktivetsutvecklingen anges på den horisontella axeln. Varje punkt i diagrammet anger kombinationen av uppmätt produktions- respektive produktivetsutveckling mätt i fasta priser, löpande priser och gemensam valuta för Sverige, Västeuropa och Tyskland under den aktuella perioden. I diagrammen betecknas genomgående i kapitlet Sverige med S, Tyskland med T och Västeuropa med E.

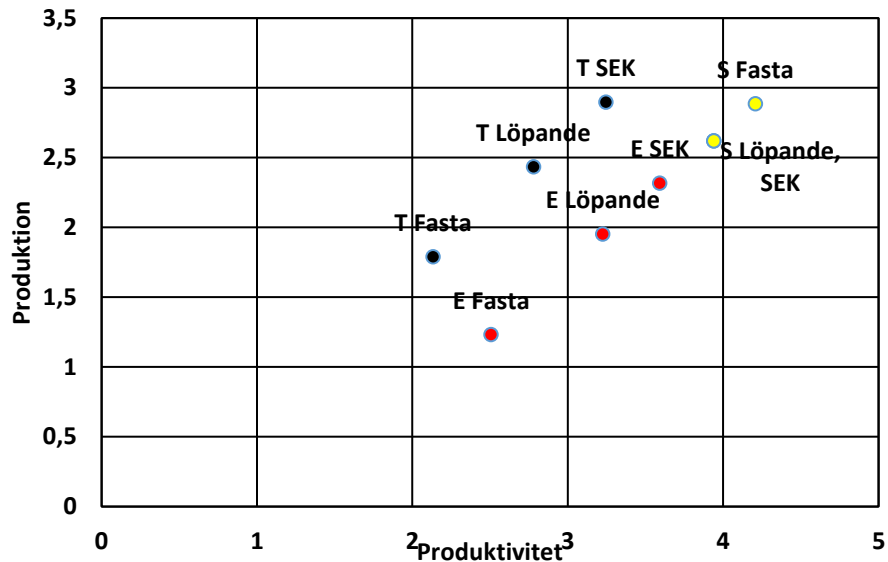
Ju längre upp mot högra hörnet som en punkt hamnar i diagrammen desto bättre har utvecklingen varit. En produktionsökning utan någon produktivetsutveckling är naturligtvis sämre än om både produktion och produktivitet ökar. Å andra sidan är en produktivetsökning som skett till priset av en allt lägre produktion inte önskvärd. Däremot är det inte självklart huruvida en ökning av produktionens eller produktivitetens utvecklingstakt är att föredra, i en situation där endast en av dem ökar och såväl produktion som produktivitet redan har positiv utveckling i utgångsläget.

7.2 Produktions- och produktivetsutveckling 1998-2015

Sett över hela perioden uppvisade Sverige högre ökningstakt än Västeuropa både med avseende på produktion och produktivitet mätt i löpande priser, vilket framgår av diagram 7.1. Med produktionsökningar om 2,6 procent per år och produktivetsökningar om 3,9 procent årligen placerar sig Sverige längre upp i högra hörnet mätt i löpande priser än såväl Tyskland som Västeuropa. Också mätt i gemensam valuta hade Sverige högre ökningstakt än Västeuropa. För Tyskland var växelkurseffekten stark nog att medföra en likartad produktionsstakt som för Sverige. Sverige uppvisade högre ökningstakt än Tyskland av

produktiviteten i gemensam valuta. Mätt i fasta priser hade svensk tillverkningsindustri avsevärt snabbare utveckling än Västeuropa och Tyskland, både med avseende på produktion och produktivitet. Sammanfattningsvis utvecklades såväl svensk produktion som produktivitet bättre än västeuropeisk och tysk sett över hela perioden 1998-2015. Av diagrammet framgår också att Tyskland med samtliga mått hade högre produktionsökningar än Västeuropa, men något långsammare produktivitetsökningar.

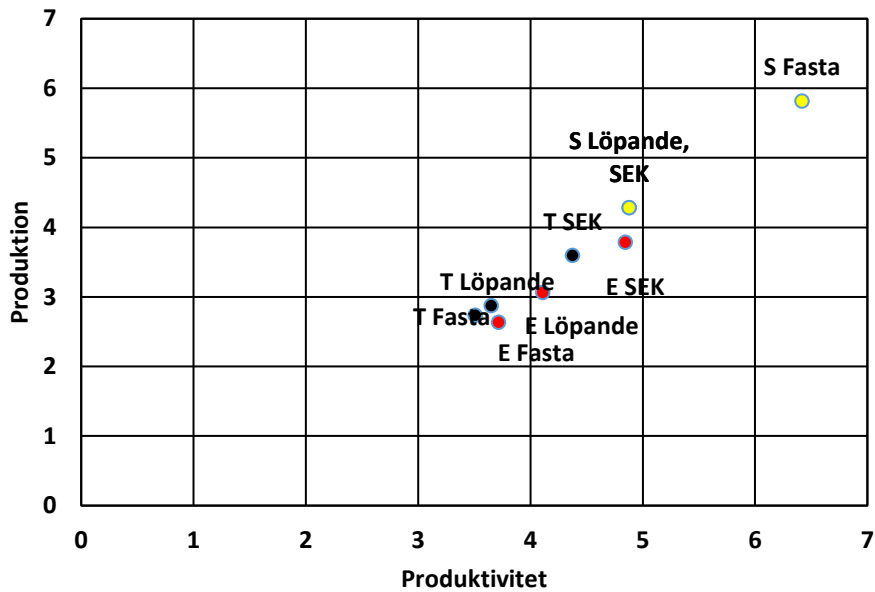
Diagram 7.1 Produktion och produktivitet 1998-2015, procent per år

7.3 Produktions- och produktivetsutveckling under delperioder

Under Industriavtalets första period utvecklades svensk tillverkningsindustri snabbare än både tysk och västeuropeisk mätt i såväl fasta som löpande priser och mätt i gemensam valuta, vilket framgår av diagram 7.2. Förädlingsvärdepriserna utvecklades negativt under perioden, vilket innebär att utvecklingen mätt i fasta priser var snabbare än mätt i löpande priser. Mellan åren 1998 och 2007 minskade sysselsättningen i industrin samtidigt som produktionen ökade mätt i såväl fasta som löpande priser. Detta medförde en kraftig årlig produktivitetsökning. Under denna period var utvecklingen i svensk tillverkningsindustri avsevärt bättre än i Västeuropa och Tyskland, särskilt mätt i fasta priser.

Diagram 7.2 Produktion och produktivitet 1998-2007, procent per år

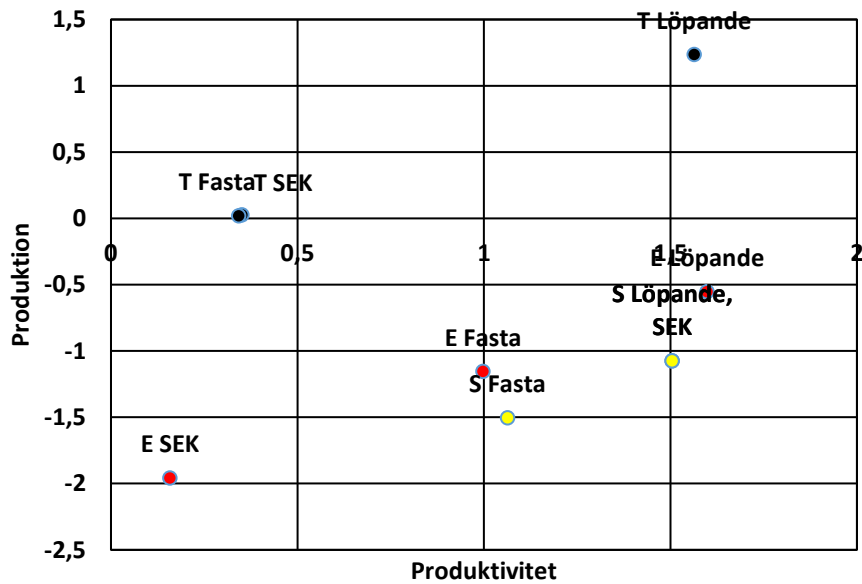

Finanskrisen drabbade industrin i Sverige och Västeuropa hårt. Under perioden 2008-2012 kastades svensk produktionsutveckling upp och ner. Kraftiga nedgångar 2009 följdes av kraftiga uppgångar under 2010. Därefter följde en svag uppgång 2011 och en ytterligare nedgång 2012. Sett över hela perioden 2008-2012, avtog svensk produktion, samtidigt som en positiv ökningstakt upprätthölls för produktiviteten mätt i både fasta och löpande priser. Produktiviteten mätt i löpande priser ökade endast marginellt långsammare än i Västeuropa och Tyskland. Mätt i fasta priser, som är det traditionella måttet, ökade dock produktiviteten snabbast i Sverige. Den svenska produktionen avtog i avsevärt snabbare takt än produktionen i Västeuropa och Tyskland mätt i såväl fasta som löpande priser. Samtidigt var den svenska kronan starkare 2012 än 2007, vilket medförde att räknat i gemensam valuta klarade sig svensk produktion bättre än västeuropeisk.

Under perioden 2008-2012 hade Tyskland betydligt snabbare produktionsökning än Västeuropa och Sverige. Med Tyskland inkluderat i Västeuropa minskade produktionen i löpande priser med 0,6 procent per år och med 1,2 procent per år mätt i fasta priser. Om Tyskland istället exkluderas från Västeuropa minskade produktionen i löpande priser med 1,3 procent per år och i fasta priser med 1,6 procent årligen. Det innebär att med avseende på produktionen drabbades Sverige av finanskrisen i likartad utsträckning som Västeuropa exklusive Tyskland.

Under denna period hade förädlingsvärdepriserna positiv utveckling och den svenska produktionen ökade i snabbare takt mätt i löpande priser än i fasta. Sysselsättningen minskade kraftigt, samtidigt som produktionen minskade i långsammare takt, vilket ledde till den positiva produktivetsutvecklingen under perioden. Sammanfattningsvis utvecklades svensk produktion sämre än västeuropeisk och framförallt tysk produktion under perioden. Med Tyskland exkluderat utvecklades produktionen i Sverige i likartad takt som i Västeuropa. Med avseende på produktivetsutvecklingen låg Sverige i stort sett i nivå med Västeuropa i såväl fasta som löpande priser. Den svenska kronan var starkare 2012 än 2007 vilket medförde att mätt i gemensam valuta utvecklades svensk produktivitet avsevärt snabbare än västeuropeisk och tysk.

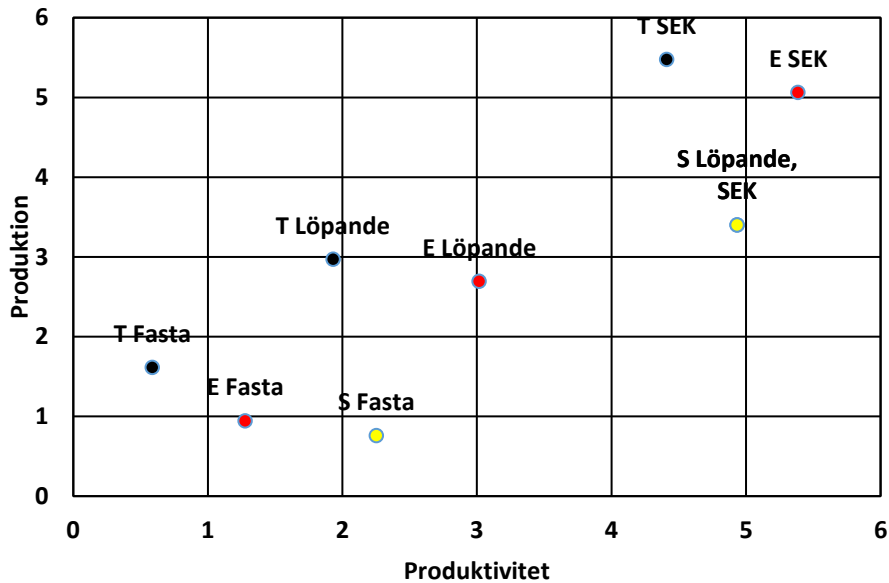
Diagram 7.3 Produktion och produktivitet 2008-2012, procent per år

Under perioden 2013-2015 inleddes en mer stabil återhämtning i svensk tillverkningsindustri. Precis som vid perioden före krisen uppvisade Sverige återigen högre produktions- och produktivitetsökningar mätt i löpande priser än både Tyskland och Västeuropa. Svensk tillverkningsindustri utvecklades marginellt långsammare än västeuropeisk med avseende på produktionen mätt i fasta priser, medan produktiviteten ökade i avsevärt snabbare takt. Den svenska kronans växelkurs försvagades under perioden, vilket höjde ökningstakterna i Västeuropa och Tyskland, i förhållande till Sverige, mätt i gemensam valuta.

Även under denna period minskade sysselsättningen samtidigt som produktionen ökade. Det ledde till en positiv utveckling av produktiviteten. Förädlingsvärdepriserna steg eftersom produktionen ökade i snabbare takt mätt i löpande priser än i fasta. Mätt i löpande priser uppvisade Sverige bäst utveckling med avseende på såväl produktion som produktivitet. I fasta priser ökade produktiviteten snabbast i Sverige, medan produktionen ökade i något långsammare takt än i Västeuropa och Tyskland.

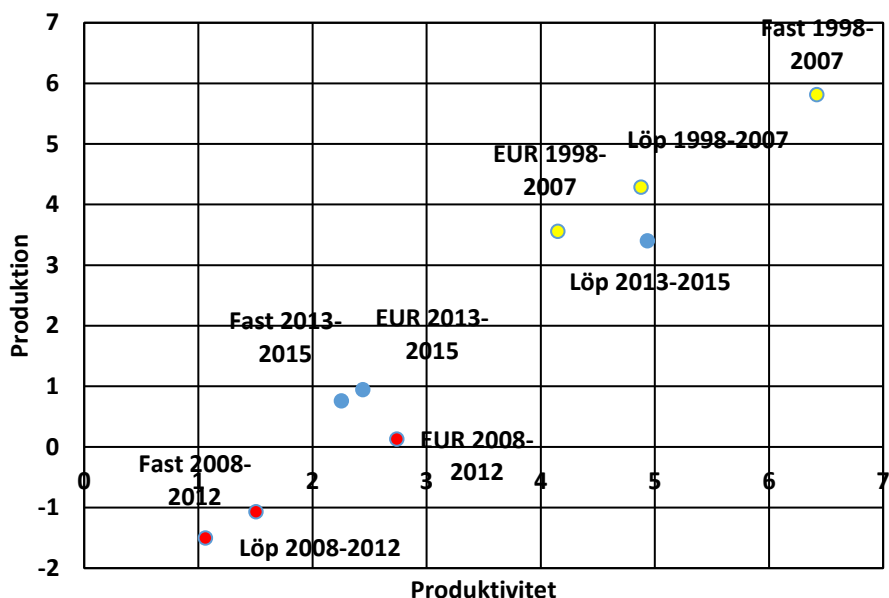
Diagram 7.4 Produktion och produktivitet 2013-2015, procent per år

7.4 Svensk produktions- och produktivitetsutveckling

I diagram 7.5 presenteras produktions- och produktivitetsutvecklingen i Sverige under de olika delperioderna 1998-2007 (gula punkter), 2008-2012 (röda punkter) och 2013-2015 (blåa punkter), i samma diagram. Utvecklingen mätt i såväl löpande som fasta priser och omräknat till Euro redovisas. En generell trend kan konstateras där svensk produktions- och produktivitetsutveckling var starkast under industriavtalets första decennium. På samma sätt var utvecklingen under åren omkring finanskrisen svag. Återhämtningen påbörjades under den senaste perioden, 2013-2015, och utvecklingen var överlag snabbare än under åren omkring finanskrisen. Det framgår att valutaeffekten har stor inverkan och under den första perioden drog det ner utvecklingstakten medan det under finanskrisen hade positiv inverkan på utvecklingen. Under perioden 2013-2015 hade valutakursen återigen negativ påverkan.

Diagram 7.5 Svensk produktion och produktivitet 1998-2015, procent per år

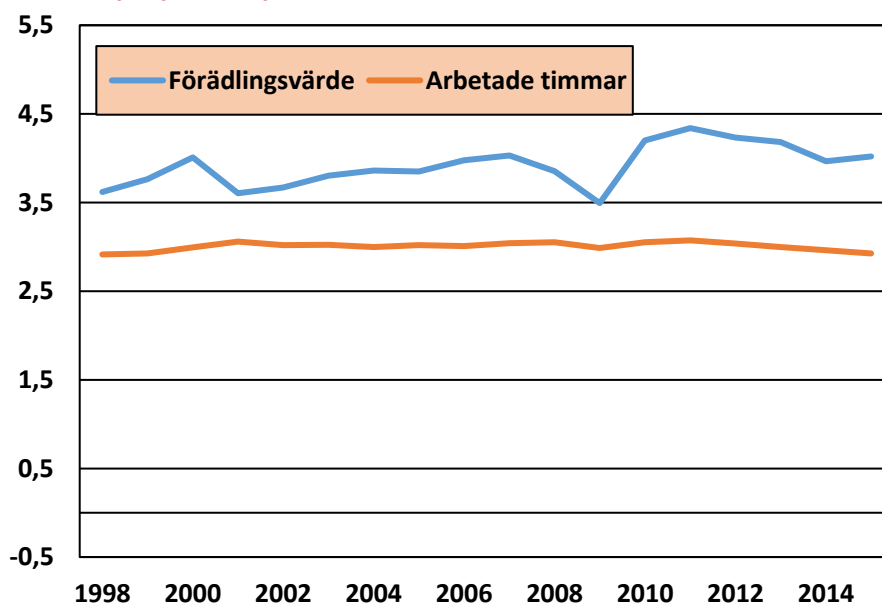
7.5 Sveriges andel av Västeuropas industriproduktion

I detta avsnitt redovisas ytterligare ett mått på svensk industris utveckling. Det är ett mått på den svenska industrins andel av den totala västeuropeiska industriproduktionen. Genom att komplettera med uppgifter om hur stor del, av alla timmar som används för den totala industriproduktionen i Västeuropa, som utgörs av svenska timmar erhålls också ett mått på hur produktiv svensk industri är i jämförelse med Västeuropa. Utvecklingen av andelarna ger ett mått på hur svensk industris produktivitet utvecklats över tid. Alla dessa mått kan användas som indikatorer på hur svensk industris konkurrenskraft utvecklas. Liksom i övriga Västeuropa har såväl sysselsättningen som antalet arbetade timmar inom industrin minskat över tid.

I diagram 7.6 presenteras Sveriges andel av den totala industriproduktionen samt av det totala antalet arbetade timmar i Västeuropa under perioden 1998-2015. Det framgår att Sverige har utfört en allt större andel av produktionen i Västeuropa över tid, medan antalet arbetade timmar i Sverige har utgjort en relativt konstant andel. Från att 1998 ha utgjort 3,6 procent av produktionen på den västeuropeiska marknaden utgjorde svensk industri 4 procent 2015. Andelen timmar som arbetades i Sverige var 2,9 procent såväl 1997 som 2015. Sverige har således ökat sin produktivitet mer än Västeuropa i genomsnitt.

Växelkursen har varierat mellan åren, vilket inte minst blir tydligt 2009, då Sveriges andel av produktionen minskade i förhållande till den västeuropeiska till följd av den svaga kronkursen. Det är anmärkningsvärt att utvecklingen i det långa perspektivet har gått i motsatt riktning. Sedan 1997 har den svenska kronan försvagats gentemot såväl euron, pundet som den norska kronan. Trots detta har valutaeffekten motverkas av en allt starkare produktion och Sverige har utgjort en allt större andel av industriproduktionen i Västeuropa, räknat i svenska kronor.

Diagram 7.6 Förädlingsvärde i SEK och arbetade timmar, Sverige i förhållande till Västeuropa, procent per år

7.6 Sammanfattning

- Under perioden 1998-2007 var utvecklingen i svensk tillverkningsindustri avsevärt bättre än i Västeuropa och Tyskland, särskilt mätt i fasta priser.
- Under perioden 2008-2012 utvecklades svensk produktion sämre än västeuropeisk och framförallt tysk produktion. Med Tyskland exkluderat från Västeuropa utvecklades produktionen i Sverige i likartad takt som i Västeuropa. Med avseende på produktivitet utvecklingen låg Sverige i stort sett i nivå med Västeuropa mätt i såväl fasta som löpande priser.
- Under perioden 2013-2015 uppvisade Sverige bäst utveckling med avseende på såväl produktion som produktivitet mätt i löpande priser. I fasta priser ökade produktiviteten snabbast i Sverige, medan produktionen ökade i likartad takt som i Västeuropa och långsammare än i Tyskland.
- Över tid har, under perioden 1998-2015, en allt större andel av produktionen i Västeuropa genomförts i Sverige, medan antalet arbetade timmar i Sverige har utgjort en relativt konstant andel. Sverige har således ökat sin produktion och produktivitet i snabbare takt än Västeuropa.

Bilaga A – Källor och definitioner

Källor

Conference Board

Conference Board (CB) är en självständig forskningsinstitution med säte i New York med syfte att tillhandahålla ekonomisk data. I rapporten används statistik över förädlingsvärden, antal arbetade timmar, antal sysselsatta och arbetskraftskostnader från nationalräkenskaperna enligt Conference Board för alla länder utom Sverige. Dataunderlaget som legat till grund för denna rapport är hämtat från databasen ”International Comparisons of Manufacturing Productivity and Unit Labour Cost Trends”.

Konjunkturinstitutet

I rapporten används genomgående för den svenska utvecklingen statistik från Konjunkturinstitutets prognosdatabas. Från Konjunkturinstitutet hämtas också så kallade KIX-index (Konjunkturinstitutets kronindex) som används för att beräkna vägda genomsnitt för Västeuropa sammantaget. KIX-vikterna för respektive land beaktar landets betydelse som importör av svenska bearbetade varor och landets betydelse som konkurrent på Sveriges exportmarknader för bearbetade varor samt landets betydelse på den totala råvarumarknaden. I rapporten används vikterna för år 2015.

Eurostat

För de västeuropeiska länderna, utom Sverige, används i kapitel 2 det av Eurostat beräknade harmoniserade konsumentprisindex (HIKP). Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP) har utarbetats av EU för att möjliggöra internationella jämförelser av prisutvecklingen. Europeiska centralbanken (ECB) använder HIKP som underlag för penningpolitiken och för att utvärdera EMU:s penningpolitiska mål. HIKP används också för uppföljning av konvergenskriteriet med avseende på prisstabilitet när det gäller medlemskap i EMU.

Statistiska centralbyrån

Som mått på konsumentprisutvecklingen används för Sverige i kapitel 2 i huvudsak det av SCB beräknade Konsumentprisindex (KPI).

Riksbanken

Växelkurserna i rapporten är hämtade från Riksbankens valutakursdatabas och mäts genom ett årsgenomsnitt av valutakursen för respektive lands valuta mot den svenska kronan.

Definitioner

Förädlingsvärde

Med industriproduktion avses tillverkningsindustrins förädlingsvärde. Förädlingsvärdet utgörs av produktionsvärdet minus värdet av insatsförbrukningen.

Förädlingsvärde i löpande priser

Förädlingsvärdet i löpande priser utgörs av skillnaden i faktiskt uppmätt värde på produktion respektive insatsförbrukning i aktuella priser. Det innebär att skillnaden i förädlingsvärdet uppmätt vid två olika tillfällen påverkas av såväl prisutveckling, kvalitetsförändringar som förändrad produktionsvolym.

Förädlingsvärde i fasta priser

Förädlingsvärdet i fasta priser betyder att förädlingsvärdet olika år är uttryckt i ett bestämt års prisnivå. Syftet är att justera förädlingsvärdet mätt i löpande priser för de förändringar som beror på prisförändringar och kvalitetsförändringar. Förändringen av förädlingsvärdet uttryckt i fasta priser mellan två tidpunkter är ett mått på förädlingsvärdets ”volymförändring”. För att erhålla förädlingsvärdet i fasta priser deflateras förädlingsvärdet mätt i löpande priser med olika prisindex. Så kallad dubbeldeflatering används. Det innebär att värdet på insatsförbrukning respektive på produktionsvärdet deflateras separat.

Förädlingsvärdepris

Förädlingsvärdepriset beräknas som kvoten mellan förädlingsvärdet mätt i löpande och fast pris. Ett stigande pris på bruttoproduktionen höjer förädlingsvärdepriset. Ett stigande pris på insatsförbrukningen ger ett lägre förädlingsvärdepris.

Västeuropa

De västeuropeiska länder som i rapporten inkluderats i begreppet Västeuropa är Belgien, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Spanien, Tyskland, Danmark, Norge och Storbritannien.

Bilaga B - Mått på produktion och produktivitet

Uppgifterna om industriproduktionen i denna rapport kommer från Conference Board, som i sin tur samlat in uppgifterna från de ingående ländernas nationalräkenskaper. Begrepp och definitionerna följer i stort de som är vedertagna i nationalräkenskaperna. Med industri avses tillverkningsindustrin om inget annat anges. Med industriproduktion avses tillverkningsindustrins förädlingsvärde. Förädlingsvärdet (FV) utgörs av produktionsvärdet minus insatsförbrukningen.

I rapporten används tre olika mått på industriproduktionens förändring. Förändringarna redovisas i ”löpande priser”, ”fasta priser” respektive i ”gemensam valuta”. På engelska motsvaras begreppet löpande priser av ”current prices” och begreppet fasta priser av ”constant prices”. När förändringen redovisas i fasta priser brukar man ibland också beskriva det som industriproduktionens volymutveckling¹⁰.

På motsvarande sätt används tre olika mått för produktivitetens utveckling. Produktiviteten redovisas som FV per timme mätt i löpande priser, fasta priser respektive i gemensam valuta. Vid jämförelser av industriproduktionen i olika länder, totalt eller per arbetad timme, görs jämförelsen i svenska kronor om inget annat anges. Skälet till att industriproduktionens nivå och utveckling redovisas med flera olika mått är att de olika måtten alla har sina för- och nackdelar. Alla måtten är intressanta och vilket som är mest lämpligt att använda beror på vilken fråga som ska besvaras.

Fasta priser

Ett grundläggande drag i nationalräkenskaperna är en strävan efter att skilja ut den del av en uppmätt förändring av produktionens värde som beror på att kvantiteten/mängden har ändras från den del som beror på att priset har förändrats. Det är förändring av kvantitet, ibland kallad volymförändring, som eftersöks och inte den monetära förändringen. Det innebär att det vanligaste måttet på produktionens utveckling är det som anger produktionens förändring mätt i fasta priser. Av samma skäl är det i särklass mest använda måttet på produktivitetens utvecklingen FV per timme mätt i fasta priser. Måttet ”fasta priser” har den stora fördelen att det lyfter bort ”penningslöjan”.

Det mesta av rapportering som sker i media om ett lands BNP-utveckling eller industriproduktionens utveckling avser, utan att det särskilt anges, utvecklingen mätt i fasta priser. På samma sätt som det för en löntagare är intressant, och viktigare, att veta hur reallönen har förändrats jämfört med att få information om storleken på den nominella löneökningen, anses industriproduktionen mätt i fasta priser vara intressantare än industriproduktionens utveckling mätt i löpande priser. Fast pris-måtten har också fördelen att det ökar jämförbarheten av utvecklingen i olika länder som har olika inflationstakt.

¹⁰ När beskrivningar görs av utvecklingen av löner och arbetskraftskostnader används begreppet ”nominell” löneutveckling vilket kan jämföras med begreppet ”löpande priser” och ”reallöner” som kan jämföras med begreppet ”i fasta priser”.

Det finns dock också en del problem förknippade med att beräkna industriproduktionen i fasta priser. Anta att man mätt upp värdet på industriproduktionen i Sverige år 1 och år 2. Detta sker utifrån uppgifter från företag och redovisningen är då i löpande priser. Anta att industriproduktionens värde ökat med fem procent från år 1 till år 2. För att få fram hur stor förändringen varit mätt i fasta priser måste man skilja ut hur stor del av produktionsvärdets förändring som beror på prisförändringar. Det innebär att prisutvecklingen måste uppskattas både på de insatsvaror som företagen köper och på de produkter som företagen säljer. Dessutom måste den del av värdeförändringen som beror på att kvaliteten ändras också uppskattas. Vid beräkning av fast pris betraktas den del av en prisförändring som beror på kvalitetsförändringar som en volymförändring, och ska således inte redovisas som en prisförändring.

Vid internationella jämförelser tillkommer problemet med att olika länder, trots att den finns internationella standarder, delvis använder olika begrepp och metoder vid fast prisberäkningar. Ett annat fenomen som man bör vara medveten om när man gör internationella jämförelser är att produktionens sammansättning kan se olika ut i olika länder. Det gör att skillnader i pris och volymutveckling på aggregerad industrinivå kan bero på skillnader i industrisammansättningen mellan olika länder. Att den svenska industriproduktionen, mätt i fasta priser, ökade kraftigt ett antal år runt millenniumskiftet berodde till en del på att Sverige hade en förhållandevis stor IT sektor vars produktpriser föll. Skillnader i sammansättningen av industriproduktionen i olika länder kan därmed vara en orsak till att industriproduktionen mätt i fasta priser varierar mellan länderna.

Löpande priser

Uppgifter om industriproduktionen anges i löpande priser när de samlas in från företag. Till stora delar är dessa uppgifter också direkt hämtade från företagets ekonomiska redovisning. Det innebär att det är det mått som företagen bäst känner igen. För att beräkna industriproduktionen i fasta priser bearbetas dessa uppgifter utifrån utvecklingen av olika prisindex. Om man anger industriproduktionens utveckling i löpande priser slipper man många av de mätproblem som uppstår då man beskriver industriproduktionen i fasta priser. Inte minst problemet med att uppskatta olika kvalitetsförändringars värde. En annan orsak till att studera utvecklingen av industriproduktionens värde mätt i löpande priser är att det är detta mått dividerat med antalet arbetade timmar (FV/timme i löpande pris) som är det bästa måttet på förändringen av företagets betalningsförmåga. En nackdel med att mäta industriproduktionens utveckling i löpande priser är att, när jämförelser görs mellan länder med olika inflationstakt, kommer industriproduktionen att överskattas i de länder som har hög inflation.

Jämförelser i gemensam valuta

Vid internationella jämförelser av produktionsnivå och produktionsutveckling i olika länder uppkommer ett antal problem. Förutom eventuella skillnader i begrepp och metoder är, som nämnts ovan, skillnader i prisökningstakt ett sådant problem. Ett annat problem är att prisnivån, vid varje givet måttillfälle, är olika i olika länder.

I ekonomisk statistik brukar detta problem lösas genom att man använder sig av ett för detta ändamål särskilt skapat index kallat "Purchasing Power Parities" (PPP). För att relatera detta index till något bestämmer man sig först för vilken prisnivå man ska utgå från. Det är oftast prisnivån i USA eller ett OECD snittet. Därefter beräknas PPP för de länder som ska

användas i jämförelsen ett givet år, i förhållande till denna bas. Ett enklare sätt är att använda sig av ländernas växelkurs. Detta ger dock inte en rättvisande jämförelse om det är det reala värdet av produktionen man vill få fram. Alla som rest runt till olika länder vet att prisnivån på olika produkter kan variera relativt mycket mellan olika länder. En lunch kostar inte lika mycket i Thailand eller Bulgarien som i Stockholm. I denna rapport används dock de olika ländernas valutakurs. Genom att omvandla värdet av de olika ländernas industriproduktion till svenska kronor (alternativt till euro) kan man jämföra såväl det totala värdet per land och produktionsvärdet per timme. Denna förenkling kan motiveras av att prisnivån i de länder som jämförs är relativt lika samt att om man utgår från att alla industriprodukter avsåts på marknader som är utsatta för internationell konkurrens är priserna desamma.

Eftersom den svenska växelkursen är relativt volatil och utvecklingen beror på en mängd faktorer bör man samtidigt ha i minnet att förändringar av industriproduktionens värde, från ett år till ett annat, mätt i gemensam valuta, som enbart beror på växelkursens utveckling inte behöver ha något att göra med utvecklingen av svensk industris konkurrenskraft på längre sikt. Däremot kan trender i industriproduktionens utveckling, mätt i gemensam valuta, sett över längre tid, var en intressant indikator på svensk industris konkurrenskraft.

www.fackeninomindustrin.se